

Anne Raivisto

Miesvankien keinoja aggressiivisen olon vähentämiseen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi YAMK

Terveystieteiden
Terveystieteiden

Opinnäytetyö

13.11.2023

Tekijä	Anne Raivisto
Otsikko	Miesvankien keinoja aggressiivisen olon vähentämiseen
Sivumäärä	48 sivua + 1 liite
Aika	13.11.2023
Tutkinto	Sosionomi YAMK
Tutkinto-ohjelma	Terveyden edistäminen
Ohjaaja	Lehtori Jaana Seitovirta (TtT)
<p>Suurin vankiryhmä muodostuu väkivaltarikoksista tuomituista, joita on lähes 37 % Suomen vangeista. Vankilaolosuhteet voivat lisätä vankien aggressiivista oloa ja väkivallan esiintyvyyttä, sillä vankilassa rajoitetaan toimintoja ja yksityisyys on vähäistä. Monenlaisista haasteista kärsiviä ihmisiä asuu yhdessä suljetuissa olosuhteissa. Aggressiivinen olo on tärkeää saada purettua ennen kuin se muuttuu väkivaltaiseksi tai aggressiiviseksi käyttäytymiseksi.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli analysoida valtakunnallisessa Vankien terveys ja hyvinvointi 2023 (Wattu IV) -vankiväestötutkimuksessa valmiina saatua aineistoa vankien aggressiivisen olon vähentämisen keinoista. Tavoitteena on nostaa esille miesvankien kokemuksia kuntouttavan toiminnan palveluiden kehittämiseksi ja vankilaturvallisuuden lisäämiseksi. Opinnäytetyössä analysoitiin deduktiivisella sisällönanalyysillä viiden eniten vastauksia saaneen teeman keinoja (n= 177), joiden avulla miesvangit kokevat pystyvänsä vähentämään aggressiivista oloaan vankilaolosuhteissa.</p> <p>Tulosten perusteella miesvangit hyötyvät yksilö- ja ryhmäliikunnasta sekä ohjatusta liikunnasta vankeusaikana. Liikunnan lisäksi vangit hyötyvät mindfulness-pohjaisista interventioidista, joiden avulla aggressiivista tunnetilaa voidaan rauhoittaa vankilaolosuhteissa. Rikosseuraamuslaitoksen ja Vankiterveydenhuollon yhteistyö on tärkeää vankien resilienssin parantamisessa ja aggressioiden hoitamisessa. Luottamukselliset keskustelut ammattilaisten ja läheisten kanssa auttavat vankeja. Myös vertaistuki koetaan hyväksi keinoksi aggressiivisen olon vähentämisessä. Hyvä elämänhallinta, aktiivisuus ja hyvä ruokavalio ovat keinoja, joilla aggressiivista oloa voidaan vähentää vankilaolosuhteissa. Tulokset tuovat esille myös vankien käyttämiä haitallisia aggression purkukeinoja ja keinottomuutta aggressiivisen olon vähentämiseen. Miesvangit hyötyisivät turvallisten aggression purkukeinojen oppimisesta.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan todeta, että monipuolisten liikuntamahdollisuuksien tarjoaminen vankiloissa vähentää miesvankien aggressiivista oloa. Luovien toiminnallisten menetelmien, kuten mindfulness-pohjaisten interventioiden lisääminen vankiloiden kuntouttavien palveluiden valikoimaan on opinnäytetyön tulosten perusteella tarpeellista. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää Rikosseuraamuslaitoksen ja Vankiterveydenhuollon yhteisten palvelukokonaisuuksien kehittämistyössä, moniammatillisen sidosryhmäyhteistyön ja verkostotyön lisäämisessä sekä uusien työmuotojen kokeiluissa.</p>	
Avainsanat	miesvanki, vankilaolosuhteet, aggressio, kyselytutkimus, sisällönanalyysi

Author	Anne Raivisto
Title	Male prisoners' methods of alleviating feelings of aggression
Number of Pages	48 pages + 1 appendice
Date	10 November 2023
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Health promotion
Instructors	Jaana Seitovirta, Senior Lecturer, PhD of Health Sciences
<p>The largest demographic in prison sentences consists of violent crimes, which account for 37% of Finnish prisons' inmates. Living conditions in prison may enhance aggressive behaviour and the prevalence of violence. Activities are limited and privacy is scarce for an individual in prison. People suffering from a variety of problems or conditions live together in an enclosed space. Feelings of aggression are important to defuse before they translate into violent or aggressive behaviours.</p> <p>The aim of this thesis was to analyse the readily available material from the Finnish nationwide study "Vankien terveys ja hyvinvointi 2023" (Wattu IV) on the methods of reducing inmates' feelings of aggression. The objective is to emphasize male inmates' experiences on the development of rehabilitation services and the strengthening of prison safety measures. Using a deductive approach for analysis, five aggression-alleviating methods with the most responses (n=177) were utilized out of the alternatives provided in this study.</p> <p>The results indicate that male prisoners benefit from individual and group physical activity as well as instructed exercise during their sentence. In addition to physical activity, mindfulness-based activities may assist in the soothing of inmates' emotional wellbeing while in prison. The cooperation of Prison and Probation Service of Finland and Health Care Services for Prisoners is vital for improving the approaches to aggression and the resilience of prisoners. Prisoners benefit from confidential conversations with family members and professionals. Peer support is also seen as an effective method of reducing feelings of aggression. Good coping mechanisms, sufficient physical activity and a versatile diet are examples of methods that mitigate aggression in the prison environment. The results also depict common ways that prisoners harmfully channel their anger and inability to defuse the aggression early on. Male prisoners benefit from learning safe mechanisms of alleviating aggressive thoughts.</p> <p>It can be concluded that the provision of versatile opportunities to participate in exercise alleviates feelings of aggression in male prisoners. The deductions made in this thesis depict that there is a need for implementing more functional methods, such as mindfulness-based interventions, into the selection of prisoners' rehabilitative processes. These conclusions can be utilized by the co-operative forces of the Prison and Probation Service of Finland and the Health Care Services for Prisoners in the development of services. Results may also benefit the growth of multidisciplinary network co-operation as well as trials in emerging forms of work.</p>	
Keywords	male prisoner, prison environment, aggression, survey, content analysis

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Toimintaympäristön kuvaus	2
2.1	Ehdottomaan vankeuteen johtava rikosprosessi	2
2.2	Rikosseuraamuslaitos	3
2.3	Vankilat toimintaympäristönä	4
2.4	Aggressio ja turvallisuus vankilaolosuhteissa	7
3	Vankiloiden kuntoutuspalvelut	11
3.1	Kuntouttavat palvelut vankiloissa	11
3.2	Kuntouttavien palveluiden kehittäminen palvelukarttatyöskentelyllä	14
3.3	Vankien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen	15
4	Opinnäytetyön lähtökohdat	17
4.1	Wattu IV-vankiväestötutkimuksen kuvaus	17
4.2	Kirjallisuuskatsauksen tiedonhaun kuvaus	18
4.3	Aikaisempia tutkimuksia valmiin aineiston teemoihin	19
5	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys	23
6	Opinnäytetyön menetelmälliset lähtökohdat	23
6.1	Aineistonhallinta	24
6.2	Aineiston kuvaus	25
6.3	Valmiin aineiston analysointi	26
7	Tulokset	29
7.1	Liikunta keinona hoitaa aggressiivista oloa	29
7.2	Ajattelutaidot aggression käsittelyssä	29
7.3	Puhuminen aggression purkamisen keinona	30
7.4	Keskustelu ammattilaisen kanssa	30
7.5	Muita keinoja aggressioiden vähentämiseen	30
8	Pohdinta	31
8.1	Tulosten tarkastelu	31
8.2	Luotettavuus	36
8.3	Eettisyys	38
8.4	Johtopäätökset ja kehittämissuhteet	40

Liitteet

Liite 1. Deduktiivisen sisällönanalyysin eteneminen teemoittain

1 Johdanto

Väkivalta ja aggressiivisuus ovat ongelmia, joita joudutaan kohtaamaan vankiloissa. Käyttäytymiseen voi liittyä fyysistä väkivaltaa, mutta se voi olla myös suullista. Vankilaolosuhteet vaikuttavat väkivallan esiintyvyyteen, koska vankien toimintaa rajoitetaan, yksityisyys on riittämätöntä ja paljon monenlaisista ongelmista kärsiviä ihmisiä on suljettu pitkiksi ajoiksi suljettuihin olosuhteisiin. (Weightman & Kini & Parker & Das 2020.) Vankeusvangeista yleisin vankiryhmä on väkivaltarikoksesta tuomitut, joita vangeista on lähes 37 %. Henkirikoksista tuomion on saanut 21 % ja pahoinpitelyrikoksista 16 % vangeista. Suurin osa vangeista on miehiä, naisvankien osuus on noin 8 %. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2021: 15–16.)

”Vankien terveys ja hyvinvointi 2023” oli THL:n koordinoima vankiväestötutkimus, jonka avulla on ollut tarkoitus saada tietoa vankien terveydestä, työkyvystä ja hoidon tarpeesta. Rikosseuraamuslaitos on ollut yhteistyökumppani Wattu IV-vankiväestötutkimuksessa, jonka tavoitteena on ollut tuottaa myös ajantasaista tietoa vangeille tarjottujen palveluiden kehittämisen tueksi. Laajempi yhteiskunnallinen merkitys on ollut myös koota tietoa vankien mielenterveyden häiriöiden ja sairauksien yleisyydestä. (Vankien terveys, työkyky ja hoidon tarve.) Aggressiivisuuden ja väkivaltaisuuden vähentämisen näkökulmasta Wattu IV-vankiväestötutkimuksessa on selvitetty keinoja, joilla vangit itse kokevat pystyvänsä vähentämään aggressiivista oloaan vankeusaikana (Raivisto & Rautanen 2023: 217).

Tämän opinnäytetyön aihe on erittäin ajankohtainen, koska Wattu IV-vankiväestötutkimuksen uusimmat tutkimustiedot vankien terveydestä ja hyvinvoinnista julkistettiin syyskuussa 2023. Tässä opinnäytetyössä kuvataan Wattu IV -vankiväestötutkimuksessa kyselytutkimuksen avulla kerätyn valmiina saadun aineiston viiden eniten vastauksia saaneen teeman keinoja, joiden avulla miesvangit kokevat vähentävänsä aggressiivista oloaan vankilaolosuhteissa. Tarkoituksena on tuoda esille miesvankien kokemuksia aggressiivisen olon vähentämisestä. Vankien näkemykset ovat tärkeitä nostaa esille, koska he tietävät tutkittavasta ilmiöstä oman kokemuksen kautta (Puusa & Juuti 2020). Tavoitteena on tuoda lisätietoa Rikosseuraamuslaitoksen kuntouttavien palveluiden kehittämiseen ja vankilaturvallisuuden lisäämiseen.

2 Toimintaympäristön kuvaus

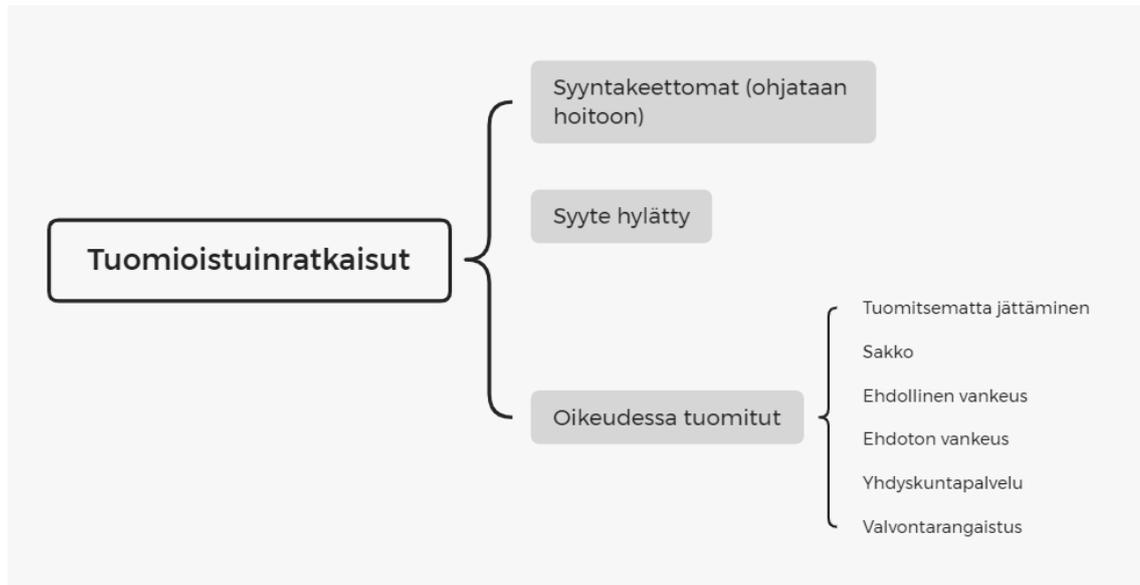
2.1 Ehdottomaan vankeuteen johtava rikosprosessi

Kun rikos tapahtuu ja poliisi saa tiedon rikoksesta, jatkuu rikosprosessi Suomessa tietyn kaavan mukaan. Jotta teko on rikollinen, se on määritelty voimassa olevassa rikoslainsäädännössä kielletyksi ja rangaistavaksi. Rikoslaki siis määrittelee teon tuomittavuuden ja myös sen, kuka on rikollinen. (Laine 2015.)

Poliisi johtaa rikoksen esitutkintaa ja kokoaa kaikki tarvittavat tiedot rikokseen liittyen syyttäjälle. Syyttäjän tehtävänä on arvioida täytyvätkö rikoksen tunnusmerkistöt ja onko rikoksesta tarvittava määrä näyttöä ja todisteita. Syyttäjän tehtävänä on myös varmistaa, että rikoksesta seuraa laissa määritetty rangaistus. Jos syyttäjä nostaa syytteen, järjestetään tarvittava oikeuskäsittely kärjäoikeudessa rikosasian käsittelemiseksi. Tuomiossaan kärjäoikeus ottaa kantaa rikokseen syyllistymiseen sekä määrää syytetyn rangaistuksesta. Kärjäoikeuden päätöksestä voi valittaa toisissa oikeusasteissa. (Oikeus 2021.)

Poliisi voi määrätä rikoksesta epäillyn henkilön tutkintavankeuteen rikoksen esitutkinan ja tuomioistuinkäsittelyn turvaamiseksi sekä rikollisen toiminnan jatkumisen estämiseksi (Tutkintavankeuslaki 768/2015 3§). Jos kärjäoikeuden päätöksestä ei valiteta, se tulee lainvoimaiseksi ja pannaan täytäntöön. Suomessa Rikosseuraamuslaitos on yhdyskuntaseuraamusten ja vankeustuomioiden täytäntöönpanosta vastaava taho. (Oikeus 2021.)

Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä pitää sisällään hyvin monenlaisia tuomioita sakkorangaistuksesta ehdottomaan vankeusrangaistukseen, joka suoritetaan vankilassa (Kuvio 1). Vankeus voi olla määräaikainen tai elinkautinen. Määräaikaisen vankeuden yleisesti määritelty vähimmäisaika voi olla 14 päivää ja pisimmillään se voi kestää 12 vuotta. Elinkautinen vankeusrangaistus tuomitaan vain joistakin törkeiksi luokitelluista rikoksista kuten murhasta. (Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä.)

Kuvio 1. Seuraamukset tuomioistuinratkaisuiden jälkeen. (Kuusisto Mäkelä & Carling. (toim.) 2023: 8 mukaillen).

Tutkintavankeudessa olevaa henkilöä kutsutaan tutkintavangiksi. Kun vankeustuomion suorittaminen alkaa ja henkilö menettää vapautensa, tulee hänestä vankeusvanki. Tilastokeskus määrittelee vanki termin alle sekä sakkovangit, tutkintavangit ja vankeusvangit. Lähikäsitteenä tilastoissa on esimerkiksi rangaistusvanki. (Tilastokeskus.)

Ennen vankeustuomion suorittamista Rikosseuraamuslaitoksessa laaditaan yhdessä asiakkaan kanssa rangaistusajan suunnitelma. Suunnitelmassa pohditaan keinoja, joilla voitaisi tukea rikoksetonta elämää ja lisätä vankeusaikana kuntoutumista. Samalla määritetään myös tuomion sijoituslaitos, joka voi olla turvallisuusnäkökulmat ja muut kriteerit huomioiden joko suljettu vankila tai avovankila. (Rikosseuraamuslaitos 2023.)

2.2 Rikosseuraamuslaitos

Suomessa Rikosseuraamuslaitos vastaa vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen toiminnasta. Rikosseuraamuslaitos toimii oikeusministeriön alaisuudessa ja sen perustehtävä on yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpano. Vankeuden sisältönä on vapauden menettäminen tai vapauden rajoittaminen. Vankeusaikana tavoitteena on kuitenkin myös lisätä valmiuksia elämään ilman rikoksia sekä tukea muutenkin rikostaustaisten elämänhallintaa. Yhtenä isona päämääränä työlle on uusintarikollisuuden vähentäminen sekä vankien tukeminen takaisin yhteiskuntaan tuomioiden jälkeen. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 221/2022 3§.)

Rikosseuraamusalan tehtäväkenttä on ristiriitainen, koska siinä näyttäytyvät sekä tuen että kontrollin osatekijät. Päämääränä ja tavoitteena kuntoutumisen tukeminen, rikoksettomaan elämään ja yhteiskuntaan sijoittumisen edistäminen. Samalla työkentässä korostuu kuitenkin valvonnan ja kontrollin merkitys. (Järveläinen & Lohi 2023: 68.)

Vankeusaikana tulee huolehtia siitä, että tuomion suorittaminen on turvallista vangeille, henkilökunnalle sekä yhteiskunnalle. Vankien mahdollisuuksia ylläpitää toimintakykyään ja terveyttään on tarpeen myös tukea. Oleellista on pyrkiä estämään vankeudesta aiheutuvia haittoja. (Vankeuslaki 2005/767.) Rikosseuraamusalan työtä ohjaa käsitys, jonka mukaan vapauden menetys on jo itsessään riittävä rangaistus rikoksesta. Ihmisarvon loukkaamattomuus sekä usko siihen, että ihminen voi muuttua ja kasvaa, luovat pohjan valmentavalle ja kuntouttavalle työotteelle. (Niemi & Kilpeläinen 2023: 24–27.)

Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiossa on neljä vastuualuetta: kehittäminen ja ohjaus, asiakasprosessit, hallinto- ja tukipalvelut sekä operatiivinen toiminta. Operatiiviselle vastuualueelle kuuluu myös valtakunnallisesti 11 rikosseuraamuskeskusta, joissa tehdään alueellisesti yhteistyötä esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä hyvinvointialueiden kanssa. Jokaisessa rikosseuraamuskeskuksessa on suljettuja vankiloita, avovankiloita ja yhdyskuntaseuraamustoimistoja. (Rikosseuraamuslaitos 2022 a.)

2.3 Vankilat toimintaympäristönä

Opinnäytetyössä tehdyn tutkimuksen toimintaympäristönä ovat vankilaolosuhteet. Kun tutkimusta tehdään yhteiskunnan marginaalissa eläviin ja toimiviin ihmisiin, voidaan puhua etnografisesta tutkimusjoukosta. Vankilaympäristö on omanlaisensa alakulttuuri tai ”alamaailma” (Kivivuori & Aaltonen & Näsi & Suonpää & Danielsson 2018). Maailmassa on olemassa hyvin erilaisia vankiloita ja rikollisuus on läsnä kaikissa valtioissa. Ihmisillä on myös erilaisia käsityksiä rikollisuudesta ja rikollisista. Arkipäiväinen mielikuva rikollisista saattaa olla hyvin tyypillisesti esimerkiksi vangin raidalliseen pukuun pukeutuva tatuoitu mies tai median tuottama kuva jostakin tunnetusta rikollisesta. (Laine 2015.)

Vankilajärjestelmä on satoja vuosia vanha instituutio. Maailmassa on tällä hetkellä enemmän vankeja kuin koskaan. Tällä hetkellä yli 11,5 miljoonaa vankia suorittaa eri puolilla maailmaa tuomioitaan vankiloissa. Miehiä koko maailman vangeista on noin 93 % ja naisia 7 %. Vankiloiden yliasutus on suuri maailmanlaajuinen ongelma ja se lisää esimerkiksi tartuntatautien leviämistä sekä mielenterveysongelmien kasaantumista riit-

tämättömien mielenterveyspalveluiden takia. Vankiloiden alakulttuurissa esiintyy väkivaltaa, korruptiota ja järjestäytyneitä rikollisuutta, joihin pystytään vaikuttamaan vähentämällä vankiloiden ylikansoitusta ja turvaamalla vankiloihin riittävät resurssit, kuten tarvittava henkilökunnan määrä. (Global Prison Trends 2023: 6–9.)

Vankiloissa olevat sellit ovat olleet tapa välttää vankien yhteenliittymistä ja vankiyhteisön kasvua. Kun vangit pidetään erillään toisistaan, voidaan välttää jossakin määrin vankilakulttuurin vähenemistä ja pystytään paremmin kontrolloimaan vankien välistä toimintaa. (Laine 2015.) Vankilaolosuhteet vaihtelevat Euroopan maissa. Peruseriaatteiltaan vankilat toimivat jokseenkin samankaltaisesti ja niissä on tarjolla pesulapalvelut, ruoka, työtoiminta ja ammatillinen koulutus. Eri maiden vankilaolosuhteista on mahdollista saada koottua tietoa, jonka tuottamista Euroopan Unionin rikosoikeusohjelma rahoittaa (European Commission).

Monet vankilat ovat hyvin isoja vankimäärältään ja se vaikuttaa paljon vankien sisäiseen kulttuuriin sekä mahdollisuuksiin saada apua ja tukea tarvittaviin asioihin. Esimerkiksi Ranskassa puolet vankiloista on uudempia, 1980-luvulta saakka rakennettuja isoja, 300–500 vankipaikan laitoksia. Vankiloissa on tapahtunut 2000-luvulta lähtien myös vankilaturvallisuuden vedoten sääntöjen tiukennuksia, jonka vuoksi vangit pääsevät selleistään osallistumaan avoimempiin olosuhteisiin ja toimintoihin lähinnä vain hyvän käytöksen ansiosta. (European Prison Observatory 2014.)

Italiassa vangeille ei voida tarjota yksityisyyttä vankiloiden yliasutuksen takia. Vangeille pitäisi tarjota myös mahdollisuus yhteydenpitoon läheisten kanssa, mutta käytännössä vankeja joudutaan sijoittamaan kuitenkin hyvin kauaksi kotoaan ja läheisiään vankiloiden yliasutuksen vuoksi. Puhelinaikaa vankilan ulkopuolelle yhteydenottoihin on yleensä 10 minuuttia viikossa vankia kohden. Vankilasiirtoja pitkien matkojen päähän voidaan tehdä myös kesken tuomion, vaikka vanki osallistuisi kuntouttavaan toimintaan tai vapaaehtoisten toimijoiden tapaamisiin. Vaarallisina pidettyjä vankeja voidaan siirtää jopa kuukausittain vankiloista toisiin. Myös italiassa pyritään järjestämään vangeille jonkinlaista toimintaa, mutta käytännön toteutus vaihtelee vankiloiden, resurssien ja vankien välillä. (Marinetti & Antigone 2019: 11–16.)

Espanjan vankiloissa on mahdollista olla oman sellin ulkopuolella osastoilla kello 8–14 välillä ja iltapäivällä 16.30–21 välillä. Tämä käytäntö vaihtelee vankiloiden ja vankien kokonaistilanteen mukaan. Vangeilla on myös mahdollista tehdä työtä ja Espanjassa

työtoiminta onkin ulkoistettu yksityisen puolen järjestettäväksi. Vangeille pyritään järjestämään myös tunnin mittainen ulkoilu päivässä. (Ocaña & Cuéllar 2019: 27–29.)

Suomessa vankeuslaki määrää yksityiskohtaisesti esimerkiksi tuomion täytäntöönpanon järjestämisestä, vankien kohtelusta sekä vankien sijoittelusta vankilan sisällä ja vankiloiden välillä (Liimatainen & Rantala 2016: 11). Suomessa on yhteensä 28 vankilaa, joissa vangit suorittavat tuomiionsa joko suljetuissa vankiloissa tai avovankiloissa. Vankiloissa on päivittäin keskimäärin 3056 henkilöä suorittamassa tuomiotaan. Suurin vankiryhmä on väkivaltarikoksista tuomitut, joita vangeista on lähes 37 %. Vankien keskimäärä on laskenut jo pitkään, mutta koronavuosien aikana lukumäärän lasku johtui pääasiassa vankiloiden voimakkaista rajoituksista. Vuonna 2022 vankimäärä nousi ja se johtui pääosin koronavuosien rajoitusten aiheuttamien jonojen purkautumisesta. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2022: 13–15.)

Suljetuissa vankiloissa on hyvin rajoitetut olosuhteet, vähäinen mahdollisuus olla yhteydessä ulkomaailmaan ja tarkka laitosjärjestys, jossa vankilaturvallisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota. Päiväohjelma on hyvin tarkkaan määritelty ja toistuu päivittäin hyvin samankaltaisena. Avolaitoksissa vangeilla on mahdollisuus liikkua vankilan alueella ja muissa vankilan toimintapisteissä ilman välitöntä valvontaa. Heidän liikkumistaan voidaan valvoa teknisillä välineillä kuten nilkkapannan avulla. Vangeille on tarjottava mahdollisuus sekä suljetuissa vankiloissa että avovankiloissa vähintään tunnin mittaiseen ulkoiluun päivässä, ellei terveydentila sitä estä. (Vankeuslaki 4 luku 1§, 7 luku, 6 §.) Ulkoilun aikana on mahdollista esimerkiksi lenkkeillä tai kävellä vankilan ulkoilupihalla suljetuissa vankiloissa ja avovankiloissa vankila-alueella. Luonto ja ulkoilu voivat tuoda rauhaa ja auttaa aggressiivisen olon hoitamisessa. Vankien ei ole kuitenkaan pakko käyttää tätä ulkoilumahdollisuutta, ja osa vangeista voikin liikkua erittäin vähän vankeusaikana.

Kaikissa vankiloissa on vangeille tarjolla kuntosaliharjoitteluun tarkoitettu tila ja mahdollisuuksien mukaan vankilan viikko-ohjelmassa tarjotaan säännöllisesti esimerkiksi osastoittain kuntosalin käyttömahdollisuus. Lisäksi vankiloissa voi olla erillinen liikuntasali, jossa on mahdollista pelata erilaisia joukkuepelejä. Rikosseuraamuslaitoksessa on myös liikunnanohjaajien virkoja, mutta niitä ei ole kuitenkaan kaikissa vankiloissa.

Vankiloissa on mahdollisuus osallistua erilaisiin aktiivisuutta lisääviin kuntouttaviin toimintoihin kuten työtoimintaan tai vankilaopiskeluun. Rikosseuraamusasiakkaat voivat osallistua erilaisiin toimintaohjelmiin, joiden avulla pyritään vaikuttamaan esimerkiksi

päihteidenkäytön vähenemiseen ja väkivaltakäyttäytymisestä luopumiseen. Aggressioiden ja väkivaltakäyttäytymisen vähenemiseen tähtääviä vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa käytettäviä ohjelmia ovat esimerkiksi Suuttumuksen hallinta (SUHA) ja Omaehtoisen Muutoksen Ohjelma (OMA), joka on suunnattu väkivaltarikoksia tehneille vangeille. (Rikosseuraamuslaitos 2022 b.)

Avovankilassa tuetaan vankien työskentelyä, opiskelua ja vankilan ulkopuolella oleviin toimintoihin osallistumista paremmin kuin suljetussa vankilassa. Vapautumista aletaan suunnittelemaan varhaisessa vaiheessa ennen vapautumista ja tavoitteena on tukea vapautumista asteittain suljetuista vankilaolosuhteista avoimempaa kohti. Vankeja pyritään sijoittamaan valvottuun koevapauteen ennen vapautumista. Valvotussa koevapaudessa vanki voidaan sijoittaa vankilan ulkopuolelle enintään puoli vuotta ennen vapautumista ja valvonta tapahtuu teknisillä välineillä ja päihteettömyyden varmistamisella. Koevapaudessa vangeilla on oltava asunto käytettävissään ja kuntoutumista tukeva toimintavelvoite eli säännöllinen viikko-ohjelma. (Rikosseuraamuslaitos 2022 c.)

Vankilaolosuhteissa työntekijät pyrkivät omalla toiminnallaan pitämään yllä toimivaa ja turvallista arkea. Järveläinen on tutkinut väitöskirjassaan Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden ja vankien käsityksiä heidän keskinäisestä vuorovaikutuksestaan. Arvostavalla ja kunnioittavalla kohtaamisella oli tutkimuksen mukaan työ- ja laitosturvallisuutta edistävä merkitys. Vankilakulttuurissa on kuitenkin näkyvissä piirteitä siitä, ettei vankiyhteisö aina katso hyvällä vankilan työntekijöiden kanssa keskusteluita. Toimintatapa voi luoda epäluuloja muiden vankien keskuudessa. Vangit siis kokivat toimivan vuorovaikutuksen työntekijöiden kanssa tärkeänä, mutta toisaalta arkisia vuorovaikutustilanteita pyrittiin välttämään vankiyhteisön ulkopuolelle jäämisen pelossa. (Järveläinen & Lohi 2023: 67–68.)

2.4 Aggressio ja turvallisuus vankilaolosuhteissa

Aggressio voidaan jakaa karkeasti RADI-aggressioon (reactive, affective, defencive, impulsseine) ja PIP-aggressioon (planned, instrumental, predatory), jota voidaan kutsua myös kylmäveriseksi aggressioksi. Aggressio kuuluu terveeseen kehitykseen eikä kaiken aggression medikalisointi ole tarpeellista. Edes väkivaltaisuus ei ole sairaus. On kuitenkin tärkeää, että yksilölle itselleen tai ympäristölle vahingollista aggressiota pystyttäisiin lievittämään. Psykooseihin liittyvää aggressiota pystytään hoitamaan tehokkaimmin ennalta ehkäisten, jossa tavoitteena olisi mahdollisimman oireeton tila ja uusien psykoosien estohoito. Usein kuitenkin aggressiolle tai aggression äärimuodolle fyysiselle väkivallalle ei löydy lääketieteellistä hoitoa. (Hallikainen & Repo-Tiihonen

2015.) Aggressiota vähentäviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi psykologinen turvallisuus, yhteenkuuluvuuden tunne perhesuhteissa ja kiitollisuus (Lu & Xie & Liu & Xie & Lu 2023).

Aggressio voi kuitenkin muuttua väkivaltaiseksi käyttäytymiseksi, jolloin inhimillinen kärsimys lisääntyy. Väkivaltakäyttäytyminen myös lisää sosiaali- ja terveystalouden käyttöä ja kustannuksia. Myös muut väkivallasta aiheutuneet kustannukset kasvavat. Esimerkiksi lähisuhdeväkivallasta aiheutuvat terveydenhuollon kustannukset ovat yli kaksinkertaiset niillä henkilöillä, jotka ovat kokeneet perheväkivaltaa. Kustannukset eivät rajoitu esimerkiksi terveydenhuoltoon, vaan lähisuhdeväkivaltaa kokeneet käyttävät myös lakipalveluita huomattavasti enemmän. (Siltala & Hisasue & Hietamäki ym. 2023: 86–87.)

Yleisin ja ehkä tunnetuin aggressiota selittävä teoria on GAM (The General Aggression Model). Teoria pyrkii selittämään, mitkä tekijät vaikuttavat aggressiivisiin ajatuksiin ja tunteisiin, jotka puolestaan voivat kääntyä aggressiiviseksi käytökseksi. Biologiset ja ympäristötekijät vaikuttavat aggression kokemukseen. Jotta voidaan vähentää aggressiota ja väkivaltaa, pitäisi tunnistaa myös aggression taustalla olevat tekijät. (Allen & Andersson & Bushman 2018: 78.)

GAM-teorian mukaan aggressiivisia tekoja edeltää usein tilanteessa ilmenevien tekijöiden ja henkilökohtaisten ominaisuuksien lähenemistä. Aggressiivisuuteen vaikuttavat nykytilanteen tekijät ja aikaisemmat taustakokemukset. Nykyhetkessä ilmeneviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi uskomukset, mielikuvat tai mieliala. Myös aggressiiviset vihaat ja provokaatiot kuuluvat niihin. Persoonassa olevat tekijät ovat sellaisia, jotka vaikuttava yksilön valmiuksiin toimia aggressiivisesti kyseisissä tilanteissa. Nykyajan aggressioteorioiden pohjalta näyttää siltä, että lupaavimmat tulokset saadaan aggressiiviseen ja väkivaltakäyttäytymiseen hoidossa silloin, jos aggressioon liittyvät tekijät arvioidaan ja kohdistetaan yksilöllisesti interventioita tarpeiden perusteella (Gilbert & Daffern 2010: 170–171, 177.)

Banduran sosiaalis-kognitiivisen teorian (Bandura's social-cognitive theory) mukaan sosiaalisella kontekstilla on merkitystä uusien toimintamallien oppimisessa. Ihminen nähdään aktiivisena toimijana, joka vaikuttaa ympäristöönsä. Uusia käyttäytymismalleja voidaan oppia toisilta, kun tarkkaillaan heidän käyttäytymistään ja käyttäytymisestä johtuvia seurauksia. Teorian mukaan oppiminen voi näkyä positiivisena käyttäytymisen muutoksena tai myös aggression tai mielenterveysongelmien lisääntymisenä tietyssä

sosiaalisessa kontekstissa. (Nickerson 2023.) Kun tarkastellaan aggressiota sosiaalisen oppimisen teorian kautta, voidaan se todeta monimutkaisena tapahtumana, joka tuottaa myös tuhoisia ja vahingollisia tapahtumia sosiaalisesta näkökulmasta. Sosiaalinen ympäristö siis määrittelee, mikä käyttäytyminen on määritelty ja leimattu aggressiiviseksi. Banduran sosiaalis-kognitiivisen teorian mukaan sosiaalinen ympäristö antaa myös muodollisia määritelmiä sille, mikä koetaan aggressiiviseksi käyttäytymiseksi. (Özçelik 2017.)

Vankilassa henkilökunnan havainnot, arviot ja tulkinnat sekä vankilan järjestysäännöt ja vankilaturvallisuuteen liittyvät toimet ennakoivat hyvin aggressiivisen olon kehittymistä aggressiivisen käyttäytymisen suuntaan. Vangit eivät siis hyödy aggressiivisuudesta, vaan siitä seuraa sanktioita sekä etuuksien menettämistä. Vankien keskuudessa tulkinnat ja määritelmät voivat olla erilaisia kuin vankilan henkilökunnalla ja aggressiivinen käytös voi olla jopa arvostettavaa ja. Usein aggressiivisen käytöksen taustalla on kuitenkin monenlaisia psyykkisiä-, fyysisiä ja sosiaalisia ongelmia.

Vangeilla on huomattavan paljon enemmän päihdeongelmia kuin muulla väestöllä ja myös vankiloissa käytetään päihteitä. Wattu IV-vankiväestötutkimuksessa on kartoitettu vankien päihdekäytön tilannetta ja tuoreet tutkimustulokset kertovat vankien päihteiden käyttöhäiriöiden yleisyydestä. Päihdehäiriö todettiin jopa 87 % vangeista. Esiintyvyys on edelleen noussut edelliseen vankitutkimukseen verrattuna. (Niemelä & Kuusisaari ym. 2023: 113.) Aikaisemmassa, yli 15 vuotta sitten tehdyssä vankien terveystutkimuksessa selvisi, että vankien päihdeongelmat ovat yli 10 kertaa yleisempiä muuhun aikuisväestöön verrattuna. Alkoholiriippuvuuden lisäksi huumeriippuvuudet ovat yleisiä vankien keskuudessa. (Joukamaa ym. 2010: 74.)

Huumevieroituksessa olevien päihteidenkäyttäjien aggression ennusteita tutkimalla on havaittu, että masennuksen, lapsuusajan laiminlyöntien ja pahoinpitelyn sekä aleksitymian on todettu olevan aggressiivisuutta lisääviä tekijöitä. (Lu & Xie & Liu & Xie & Lu 2023.) Aleksitymia on ominaisuus eli persoonallisuuden piirre, jossa henkilöllä on vaikeuksia tunnistaa tunteita ja sanottaa niitä. Tunteita on myös mahdollisesti vaikeuksia erottaa ruumiillisista tuntemuksista. Aleksitymia on liitetty vahvasti juuri lapsuusiän emotionaaliseen kaltoinkohteluun ja sen on todettu lisäävän päihdeongelmia sekä erilaisia muita terveysongelmia. (Toukola & Karukivi & Saarijärvi 2015.)

Suomalaisten vankien aleksitymian yleisyyttä tutkittiin ensimmäistä kertaa Wattu IV-vankiväestötutkimuksessa. Joka viidennellä vangilla (21 %) on todettavissa aleksitymiä ja aleksitymian esiintyvyys on noin kaksinkertainen perusväestöön verrattuna. Vangeilla on siis huomattavan paljon haasteita tunteiden tunnistamisessa, sanallisessa kuvailussa sekä myös tunteiden käsittelyssä. Aleksitymiä mitä todennäköisemmin yhdistyy haitallisiin ilmiöihin vankeusaikana. Vankeusaika voi onneksi tarjota mahdollisuuden omien tunteiden tunnistamisen opetteluun ja tunteiden käsittelyn taitoihin. (Ripatti & Manninen & Rautanen 2023: 153–158.)

Monet vangit ovat vankilassa aggressiivisen ja väkivaltaisen käyttäytymisen takia tehdyn rikoksen perusteella. Mielentilatutkimuslausuntojen johtopäätöksissä tunnistetaan erilaisia tutkittavaan henkilöön liitettyjä mielenterveyden häiriöitä. Häiriöt voivat osoittaa esimerkiksi psyykkisiä ja fyysisiä ongelmia. Myös toiminnallisia ja sosiaalisia ongelmia voidaan nähdä häiriöiden taustalla. Aggressio on yksi mielentilalausunnoissa esiin nostetuista häiriöistä, joka yhdistettynä heikkoon kykyyn säädellä käyttäytymistä voi olla väkivaltakäyttäytymistä lisäävä tekijä. (Ahlgren-Rimpiläinen ym. 2021: 142–144.)

Vankeusaika pahentaa jo olemassa olevia psyykkisiä oireita. Osalla vangeista on vakavia mielenterveyden häiriöitä kuten psykoosisairaus. Kahdeksalla prosentilla vangeista on ollut psykoosisairaus elämänsä aikana ja päihdepsykoosi jopa 34 prosentilla vangeista. Psykoottisten oireiden tiedetään lisäävän uusintarikollisuuden ja väkivaltaisen käyttäytymisen riskiä. Psykoosisairaat vangit joutuvat muita todennäköisemmin myös eristämistoimenpiteiden kohteeksi vankilassa. (Rautanen & Harald & Tyni 2023: 67–68.)

Väkivalta vankien keskuudessa on yleistä. Väkivaltaa lisäävät vankiloiden yliasutus, henkilöstöpula ja huonot vankilaolosuhteet. (Global Prison Trends 2023: 34.) Väkivaltaisesti käyttäytyviä miespuolisia vankeja on tutkittu vihan ja väkivaltaisuuden näkökulmasta. Henkilöt, joilla oli enemmän vihantunteita ja heikommat tunnesäätelyn taidot, käyttäytyivät todennäköisemmin aggressiivisesti. Tämä näkyi niin impulsiivisessa kuin ennalta harkitussa aggressiossakin. On olemassa myös henkilöitä, jotka voivat hyökätä muiden kimppuun parantaakseen omaa mielialaansa. Aggressiivisen käyttäytymisen uskotaan helpottavan omaa negatiivista tunnetta. Olisi hyödyllistä opettaa rikollisille tunteiden säätelystrategioita, jotta väkivaltainen käyttäytyminen vähenisi. (Qinhong & Bingtao & Taiyong & Bo & Hui 2023.)

Vangit voivat joutua vankilassa myös väkivallan uhriksi. Wattu IV-vankiväestötutkimuksessa on tutkittu vankien elämänaikaisia väkivallankokemuksia. Yli neljännes vangeista ilmoitti kokeneensa vankeuden aikana henkistä väkivaltaa ja useammalla kuin joka kymmenellä vangilla oli kokemuksia fyysisen väkivallan uhriksi joutumisesta. (Koskialho & Keinonen & Lappalainen 2023: 62.)

Rikosseuraamuslaitoksen tarkastuksissa on noussut esille vankilaturvallisuuden tärkeys. Niissä on kiinnitetty huomiota esimerkiksi vankien toisiinsa kohdistamaan painostamiseen sekä väkivaltaan ja huumekauppaan. Väkivalta- ja uhkailutilanteita voi olla sekä vankien välillä että vankien henkilökuntaan kohdistamana. Vankiloiden henkilöstöltä kysyttiin heidän kokemastaan väkivallasta. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoisessa arvioinnissa vastaajista 48 prosenttia oli kokenut edellisen kahden vuoden aikana vangin loukkaavaa käytöstä, ja noin joka kolmatta on uhattu väkivallalla. Määrä on enemmän kuin aikaisempina vuosina. (Paasonen 2021: 31–36, 118.)

Vankilaturvallisuuden lisäämisessä nousee esille termi dynaaminen turvallisuus. Dynaaminen turvallisuus korostaa Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön toiminnassa erityisesti vuorovaikutuksen ja läsnäolon merkitystä asiakastyössä. Vuorovaikutuksella voidaan tukea vankien kuntoutumista sekä vankilasta vapautumisen valmistelua. Se on merkityksellistä myös järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. (Paasonen 2021: 25.)

Myös vankila-aikaisella kuntoutuksella ja muutostyöskentelyllä pyritään vastaamaan vankeuden aikana ilmenneisiin tarpeisiin. Kuntoutuspalveluiden kautta on mahdollista löytää yksilöllisiä lähestymistapoja vastata maailmanlaajuisiin huolenaiheisiin vankiloiden turvallisuustyön ohella. Kuntoutusohjelmia on lisätty vankiloissa esimerkiksi väkivaltaisten ääriliikkeiden jäsenille, vankilajengien jäsenille sekä järjestäytyneeseen rikollisuuteen syyllistyneille vangeille. (Global Prison Trends 2023: 40.)

3 Vankiloiden kuntoutuspalvelut

3.1 Kuntouttavat palvelut vankiloissa

Vankilaolosuhteissa arjen rutiinit näyttävät suurta roolia. Varsinkin suljetuissa vankiloissa ruokailu, ulkoilu ja erilaisiin toimintoihin osallistuminen luovat joka päivä samankaltaisena toistuvan ohjelman.

Aikaa on paljon myös omassa sellissä olemiseen. Avovankiloissa vankityöt ovat tärkeässä roolissa, mutta myös monenlaiset muut toiminnan variaatiot ovat mahdollisia. Vangit voivat opiskella joko vankilaopinnoissa tai vankilan ulkopuolella olevissa oppilaitoksissa. Poistuminen avovankilasta muualle yhteiskunnassa järjestettyihin toimintoihin on myös mahdollista. Silti vankila-alueella pitää viettää paljon aikaa, toimintoja rajoitetaan ja kaikki tapahtuu valvonnan alla.

Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on järjestää vankiloissa ja yhdyskuntaseuramustoimistoissa kuntouttavia toimintoja, joiden tavoitteena on rikollisuudesta irrottaminen ja yhteiskuntaan integroitumisen tukeminen. Uusintarikollisuuteen vaikuttava työskentely tarkoittaa erilaisia toimenpiteitä tuomioiden aikana, joilla pyritään lisäämään vankien mahdollisuuksia palata takaisin yhteiskuntaan. Työskentelyssä voi olla mukana esimerkiksi erilaisia kuntouttavavia toimintaohjelmia. Arjen taitojen ja sosiaalisten valmiuksien lisääminen kuuluu myös vankien rangaistusajan suunnitelmien tavoitteisiin. (Rikosseuraamuslaitos 2022 d.)

Kuntoutus terminä on hyvin laaja ja moniulotteinen. Kuntoutusajatus vankiloissa voidaan määritellä niin, että se sisältää kaikki toimet, joilla rangaistuksen aikana pyritään vaikuttamaan tuomittuun siten, että hän ei tekisi enää uusia rikoksia. Kuntoutustavoite tähtää myös siihen, että henkilö pystyisi toimimaan yhteiskunnassa ja löytämään paikkansa yhteiskunnan jäsenenä. (Laine 2015.)

Kuntouttavat palvelut vankiloissa tukevat myös terveyden edistämisen näkökulmaa. Vankiloissa se voi tarkoittaa sosiaali- ja terveystalveluiden saatavuutta, mahdollisuutta työskennellä sekä koulutautua ja mielekkääseen toimintaan osallistumista. Englannissa edelleen monissa vankiloissa nähdään turvallisuusnäkökulmat kuten kuri ja valvonta vankiloiden ja rangaistusjärjestelmien tärkeimpänä tehtävänä. (Ismail & De Vicciani 2017: 600–603.)

YK:n suosituksissa tavoitteena on vapauden menetyksen ohella turvata vangeille tietoa ja taitoja, joiden avulla he voisivat integroitua paremmin yhteiskuntaan vankeusrangaistuksen jälkeen. Tavoitteen taustalla on tutkimustieto, jota on koottu esimerkiksi Yhdysvalloista. Vangit, jotka ovat saaneet vankeusaikana ammatillista koulutusta, työllistyvät paremmin kuin henkilöt, joilla tällaista mahdollisuutta ei ole ollut. Vangitsemisen kielteisiä vaikutuksia vähentämällä voidaan vähentää uusintarikollisuutta. (United Nations office on drugs and crime 2017: 1–2.)

Saksassa laki turvaa vankien oikeuden kuntoutukseen. Lailla pyritään turvaamaan myös tavoite, jossa olosuhteet vankilassa pitäisi pystyä luomaan mahdollisimman paljon normaalielämää muistuttavaksi. Osmentin (2018) mukaan tämä toteutuu paremmin avovankiloissa, joissa vangeilla on mahdollisuus osallistua opiskeluun, arjen taitojen oppimiseen, virkistystoimintaan ja psykososiaalisiin tukitoimiin. Vapautumisvaiheessa erityistä huomiota pitäisi kiinnittää asumis- ja työllistymistilanteen selvittämiseen. (Osment 2018: 45–47, 49.) Myös Ruotsissa vankien kuntoutus turvataan laissa ja se sisältyy heidän rangaistusajan suunnitelmiinsa. Kuntouttava toiminta voi sisältää esimerkiksi työtehtäviä, hoito-ohjelmia tai muuta strukturoitua toimintaa. Toimintaa kehitetään jatkuvasti ja arvioidaan esimerkiksi toimenpiteiden myönteisiä vaikutuksia. (Brå 2017: 5.)

Suomessakin vankeusajan tarkoituksena on tukea vankien kuntoutumista ja rikoksetonta sekä päihteetöntä elämäntapaa. Rangaistusajan aikana pitäisi pyrkiä myös ylläpitämään ja parantamaan työ- ja toimintakykyä. Vankiloissa on erilaista toimintaa, joka tukee näitä tavoitteita. Toiminta voi sisältää työtä, koulutusta tai muita toimintoja, jotka edistävät vankien valmiuksia sijoittua yhteiskuntaan. Erilaisissa kansainvälisissä suosituksissa ja täällä Suomessa oikeusasiamiehen ratkaisuissa puolletaan sitä, että vangeille tulisi järjestää sellin ulkopuolella olevaa mielekästä ja kehittävää toimintaa vähintään kahdeksan tuntia vuorokaudessa. Tällainen toiminta voi olla työn ja koulutuksen lisäksi esimerkiksi kuntoutusta tai liikuntaa. (Paasonen 2021: 62–63.) Vankiloissa on käytössä myös erilaisia rikosperusteisia toimintaohjelmia ja yleisohjelmia, joiden tarkoituksena on antaa tukea rikoksettomaan elämään. Näiden ohjelmien keskeisin tavoite on vapautumisen jälkeiseen uusintarikollisuuden vähentäminen. (Aaltonen & Tyni 2021.)

Kuntoutuksessa tulisi vahvistaa hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Kuntoutuksen pitäisi olla jatkumo, joka alkaa jo tuomion alkuvaiheessa ja päättyy vankeuden jälkeen yhteiskuntaan integroitumisena. Vapautumisen yhteydessä yhteiskunnan palveluiden tulisi liittyä yhä paremmin prosessiin. (Kainulainen & Saari 2021.) Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on liittyä yhdeksi toimijaksi yhteiskunnan peruspalveluihin. Palveluverkostolla kuten sosiaalihuollolla, lastensuojelulla, oppilaitoksilla, työllistymistä edistävillä palveluilla, Kelalla sekä päihde- ja mielenterveyspalveluilla on tärkeä rooli vankien rangaistusajan suunnittelussa ja palvelujatkumoiden järjestämisessä. (Rikosseuraamuslaitos 2022 e.)

3.2 Kuntouttavien palveluiden kehittäminen palvelukarttatyöskentelyllä

Rikosseuraamuslaitoksessa aloitettiin suunnitelmallinen palvelukarttatyöskentely muutamia vuosia sitten. Tavoitteena on ollut koota kaikissa Suomen vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistossa käytettävissä olevat kuntouttavat palvelut teemoittain karttoihin, joista pystytään näkemään selkeästi myös palvelun tavoiteltu vaikuttavuus. Vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen palveluiden kehittämisen näkökulmasta työskentelyä jatketaan edelleen ja tavoitteena on edistää vankien kuntouttaviin palveluihin pääsyä vankiloissa.

Palvelukarttatyöskentelyssä teema-alueita on seitsemän (TA1-TA7) (Taulukko 2).

Teema-alueiden sisään on koottu kunkin teeman mukaisia palveluita, joita toteutetaan Rikosseuraamuslaitoksen omana toimintona tai palvelu tuotetaan ulkopuolisten toimijoiden kautta sidosryhmäyhteistyönä. Vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa on olemassa myös kaikille teema-alueille yhteisiä palveluita, kuten yksilökeskustelut- ja ohjaukset, verkostotyö, kokemusasiantuntijapalvelut sekä sähköiset palvelut. (Rikosseuraamuslaitoksen palvelukarttatyöskentely.)

Lisäksi on olemassa erillinen teema-alue 8 (TA8), joka korostaa arvioivaa ja suunnitelmallista rangaistusajan suunnittelua, turvallista ja kuntouttavaa toimintaympäristöä sekä ammattimaista ja ihmisarvoa kunnioittavaa vuorovaikutusta. Teema-alue 8 (TA8) liittyy kaikkiin seitsemään teema-alueeseen ja sitoo näin kaikkea palvelutarjontaa. (Rikosseuraamuslaitoksen palvelukarttatyöskentely.)

Taulukko 2. Rikosseuraamuslaitoksen yksiköiden teema-alueittain tarjoamia palveluita (TA1–TA7).

TA1	TA2	TA3	TA4	TA5	TA6	TA7
Päihteet ja riippuvuudet	Arvot, ajattelu ja käyttäytyminen	Arkielämän taidot	Koulutus- ja työelämän taidot	Terveys- ja hyvinvointi	Lapset, vanhemmuus ja ihmissuhteet	Yhteiskuntaan kiinnittyminen ja rikoksettomuus

Kaikissa vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa jokaisen yksikön palvelut ovat koottu omiin palvelukarttoihinsa. Palveluista on koottu myös valtakunnallisia versioita, jotta voidaan nähdä myös laajemmassa kuvassa vangeille tarjottavien palveluiden sisältö, määrä ja myös uudet palvelutarpeet. (Rikosseuraamuslaitos, julkaisematon lähde.) Rikosseuraamuslaitoksen strategian (2022–2025) tavoitteena on toteuttaa ja kehittää palveluita vaikuttavuuden viitekehyksen lähtökohdista. Yhteiskunnan palveluihin integroituminen sekä verkostoyhteistyö näkyy toiminnallisen tuloksellisuuden yhtenä päätavoitteena. (Rikosseuraamuslaitos 2022 i.)

Wattu IV-vankiväestötutkimuksessa verrattiin vankien kyselytutkimuksessa kerättyjä vastauksia Rikosseuraamuslaitoksen valtakunnalliseen palvelukarttaan. Rikosseuraamuslaitoksen palvelukartan teema-alueilta sekä yksityiskohtaisesta palveluluettelosta etsittiin vankien vastauksiin soveltuvia kuntouttavia palveluita. Rikosseuraamuslaitoksen palveluista tunnistettiin monia erilaisia toimintoja, jotka ovat tarkoitettuja aggressiivisen olon helpottamiseen ja vaikuttavat aggressiivisen toiminnan taustalla oleviin tekijöihin. (Raivisto & Rautanen 2023: 219.)

3.3 Vankien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Terveydenhuollon ammattilaisilla on tärkeä tehtävä huolehtia vankien terveydenhuollosta tuomioiden aikana. Vangeilla on samanlaiset ihmisoikeudet kuin muillakin ja kansainvälisten yhdenvertaisuussopimusten näkökulmasta vankien psyykkisestä ja fyysisestä terveydestä on huolehdittava kuten muullakin väestöllä. Vangit myös liikkuvat ja vapautuvat vankiloista, eivätkä vankilan muurit estä tartuntatauteja leviämistä eikä muita sairauksia puhkeamista. (Elger & Ritter & Heino 2017.)

WHO (World Health Organization) arvioi, että Euroopan vankiloissa mielenterveyshäiriöitä löytyy 32,8 % vangeista ja mielenterveysongelmat ovat yleisimmin ilmoitettu terveysongelma vankiloissa. (Global Prison Trends 2023: 27.) WHO suosittelee kestävän kehityksen (Agenda 2030) suunnitelmassa kansainvälisen terveyden- ja hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävän tavoitteen, jossa korostuu esimerkiksi vankien terveysriskien vähentäminen, vankiloiden terveyspalveluiden yhdenmukaistaminen muuhun väestöön verrattuna. Vankien ihmisoikeuksien parantaminen turvallisuusnäkökulmat huomioiden on tärkeää. (WHO Prison Health Framework 2021: 1–8.)

Vangeilla on huomattavasti muuta väestöä enemmän mielenterveyden haasteita, jotka liittyvät yleensä heidän huonoon sosiaaliseen asemaansa yhteiskunnassa, hoidon puutteeseen sekä vankilan kielteisistä vaikutuksista mielenterveyteen. (Global Prison

trends 2023: 27.) Vankilaliikunta on erittäin tarpeellinen vaihtoehto pitää yllä kuntoa, elämänhallintaa ja purkaa negatiivisia tunteita. Liikkuminen on tärkeää myös terveyden edistämisen näkökulmasta, koska vangeilla on todettu myös muuta väestöä enemmän somaattisia sairauksia. Vankien pitkäaikaissairastaminen ja terveystalveluiden käyttö on yleisempää kuin muulla väestöllä ja vangeilla on myös korkea painoindeksi. (Rautanen & Harald & Tyni 2023: 10–11.)

Yhteiskunnassamme eriarvoisuus näyttöytyy terveyden ja hyvinvoinnin, tulojen ja varallisuuden sekä työllisyyden ja osaamisen epätasaisuutena ja kasvavina eroina. Myös kulttuuriset ja kielelliset erot ovat lisääntyneet. Hyvinvointiyhteiskunnassa pyritään vähentämään eriarvoisuutta, ehkäisemään yhteiskunnasta syrjäytymistä sekä lisäämään terveyttä edistäviä toimenpiteitä. (Valtioneuvoston turvallisuusselonteko 2023: 140.) Terveyden eriarvoisuudesta puhuttaessa viitataan usein sosioekonomisten ryhmien välisiin terveydentilaan, sairastavuuteen ja kuolleisuuteen. Tämä on merkittävä kansanterveydellinen haaste Suomessa ja palveluiden tulisiikin tähdätä terveyseroja kaventaamaan toimintaan. (Jokela & Kilpeläinen ym. 2021: 21–22.)

Terveyden edistämisen toiminta voi olla hyvin monenlaista kuten esimerkiksi terveyttä edistävää, terveyttä suojelevaa tai sairauksia ehkäisevää. Terveyden edistämisen lähtökohtana on luoda yksilöille mahdollisuus tehdä terveyttä edistäviä valintoja sekä tukea muutoksen aikaansaamista. Muutoksen tuloksena voi syntyä uudenlaisia edellytyksiä vahvistaa omaa hyvinvointia ja terveyttä ja joskus muutos voi tuoda myös suoria muutoksia hyvinvoinnin ja terveyden tilassa. On erittäin tärkeää valita terveyden edistämisen kohderyhmäksi myös paljon tukea tarvitsevia, koska kohdennetuilla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen keinoilla voidaan vähentää eriarvoisuutta. (Lyytikäinen & Koivisto & Savolainen & Rotko 2017: 22.)

Suomen vankiloissa Vankiterveydenhuollon (VTH) päätehtävänä on järjestää terveystalvelut kaikille vangeille Suomessa. Vankiterveydenhuollon hallinto on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) alaista. Vankiterveydenhuollon kautta järjestyvät vankien perusterveydenhuollon palvelut, suun terveydenhuolto sekä suurelta osin myös psykiatrinen erikoissairaanhoito. Erikoissairaanhoito ja päivystystalvelut tuotetaan ostopalveluna. (Rautanen & Harald & Tyni 2023: 21.) Vankiterveydenhuollon poliklinikoita on kaikissa Suomen vankiloissa. Suomenlinnan vankilan terveydenhuolto hoidetaan Helsingin vankilan poliklinikan kautta. (Vankiterveydenhuolto.)

VTH toimii normaalisuusperiaatteen mukaan eli vangeilla on saatavilla saman tasoiset terveyspalvelut kuin muullakin väestöllä. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tavoitteena on tukea vankien terveyttä, toimintakykyä sekä motivaatiota huolehtia omasta hyvinvoinnistaan. (Rautanen & Harald & Tyni 2023: 21.) Vankeihin, jotka ovat vankiterveydenhuollon potilaita, sovelletaan terveydenhuollon lainsäädännön lisäksi myös vankeuslain ja tutkintavankeuslain säännöksiä (Paasonen 2021: 81).

Oikeuspsykiatrian erikoislääkäri Mika Rautanen kertoo Lääkärilehden artikkelissa, että vankiloiden suljetut olosuhteet ovat kautta aikojen tehneet terveydenhuollon järjestämisestä hyvin erityislaatuista. Vankien palvelutarpeet ovat hyvin monialaisia ja vankiterveydenhuollossa on pyritty kehittämään toimintaa muun muassa palvelumuotoilun keinoin. (Rautanen 2020: 2538–2539.) Rautanen on toiminut tutkimusjohtajana Wattu IV -vankiväestötutkimuksessa ja toimii myös tämän opinnäytetyön työelämän ohjaajana.

4 Opinnäytetyön lähtökohdat

4.1 Wattu IV-vankiväestötutkimuksen kuvaus

THL:n ”Vankien terveys ja hyvinvointi 2023” (Wattu IV) vankiväestötutkimuksen tavoitteena oli koota kattavasti uutta tietoa vankien terveydentilasta, työkyvystä ja hoidon tarpeesta. Kohderyhmänä oli tutkimusaikana 1.1.2019–31.12.2022 vapausrangaistusta suorittamassa olleet vangit, jotka ovat vapaaehtoisesti osallistuneet tutkimushankkeeseen ollessaan suorittamassa vankeustuomiota. (Tieteellisen tutkimuksen tietosuojailmoitus 2020.) Tutkimustyö toteutettiin valtakunnallisesti Suomen vankiloissa ja se sisälsi laajasti erilaisia terveystutkimuksia, haastatteluita ja kysymyslomakkeita isolle joukolle vankeja. Tutkimukset päättyivät vuoden 2022 lopulla ja tutkimuksen tulokset julkaistiin syyskuussa 2023 THL:n raportissa. Tämän opinnäytetyön tutkimusaineisto koostuu Wattu IV- vankiväestötutkimuksessa kyselylomakkeella kerättyihin vankien vastauksiin keinoista, joilla he pystyvät itse vähentämään aggressiivista oloaan vankilaympäristössä.

Tutkimuskysymys perusjoukolle oli: ”Miten vanki voisi mielestäsi itse hoitaa aggressiivista oloa”. Kokonaisotos oli 403 vankia, joista 247 tutkittavista vastasi yhden tai useampia keinoja hoitaa aggressiivista oloa. Keinoja löytyi yhteensä 318, joista miesten vastaamia keinoja oli 235 ja naisten vastaamia keinoja 83. Osatutkimuksessa käytiin vastaukset huolellisesti läpi ja niistä muodostettiin luokitellen 11 teemaa: puhuminen,

keskustelu ammattilaisen kanssa, ulkoilu, liikunta, meditaatio/rentoutus, vetäytyminen/rauhottuminen, hengitys, ajattelutaidot, ohjelmatyö, lääkitys, en tiedä ja luokka muu. (Raivisto & Rautanen 2023: 219.)

Tutkimusaineisto vankien aggressiivisen olon kysymyksen osalta analysoitiin alkuperäisessä osatutkimuksessa teemoihin ja teemoja verrattiin Rikosseuraamuslaitoksen valtakunnallisiin palveluihin. Opinnäytetyön tekijä on ollut mukana Wattu IV-vankiväestötutkimuksessa osana työtehtäviään ja on kirjoittanut osatutkimuksesta artikkelin tutkimusjohtaja Mika Rautasen kanssa Vankien terveys ja hyvinvointi 2023 raporttiin (007/2023).

4.2 Kirjallisuuskatsauksen tiedonhaun kuvaus

Vankeja koskeviin tutkimuksiin on mahdollista perehtyä laajasti niin kriminologian, psykiatrian ja psykologian sekä terveyden edistämisen tieteenalan näkökulmasta. Aikaisempaa kansainvälistä tutkimustietoa etsittiin primääriaineiston yhdistävistä luokista: liikunnan merkityksestä vankeusaikana, vuorovaikutuksen ja keskustelun merkitys vankilassa sekä mindfulnessin käytöstä vankiloissa. Tutkimustietoa kartoitettiin myös aggression ja väkivaltaisen käytöksen näkökulmasta.

Tiedonhaku on toteutettu syksyllä 2023 kansainvälisistä tieteellisistä julkaisuista ja seuraavista tietokannoista: Science Direct, Sage Journals, European Journal of Criminology, Aggression and Violent Behavior ja The British Journal of Criminology. Valinta näiden tietokantojen ja lehtijulkaisuiden tiedonhakuun tehtiin sen jälkeen, kun Cinahl ja Pubmed eivät tuottaneet tarpeeksi vankeja eikä vankiloita koskevia tieteellisiä julkaisuita.

Hakusanojen muodostamisessa käytettiin apuna tutkimuksissa ja julkaisuissa esille tulleita termejä. Hakusanoissa oli mukana * prison, *prisoner, *inmate or *offender and *violent, *aggression, koska taustatutkimuksia tarkastellaan vankilaolosuhteiden näkökulmasta tai aggression ja väkivaltakäyttäytymisen näkökulmasta (Taulukko 3).

Kotimaisia tieteellisiä tutkimuksia on haettu yliopistoiden julkaisusarjoista, Rikosseuraamuslaitoksen ja Oikeusministeriön julkaisuista, Kriminologisen kirjaston tutkimusvalikoimista sekä terveydenhuollon ja psykologian alan julkaisuista. Hakusanoissa mukana *vanki, *vangit, *vankeus, *vankila tai *väkivalta ja *aggressio. Kotimainen tutkimustieto keskittyy pääasiassa lähisuhdeväkivaltaa koskeviin tutkimuksiin ja uhritutkimukseen.

Taulukko 3. Tutkimusartikkeleiden sisäänottokriteerit

Sisäänottokriteerit
Tieteellinen alkuperäisartikkeli
Julkaisu vuosi 2016–2023
Saatavilla koko teksti
Kieli suomi tai englanti
Käsittelee liikuntaa vankilaolosuhteissa tai liikunnan merkitystä aggression vähentämisessä
Käsittelee vuorovaikutusta ja keskustelua vankilaolosuhteissa tai aggression vähentämisessä
Käsittelee mindfulnessia vankilaolosuhteissa tai aggression vähentämisessä

Kirjallisuuskatsauksen poissulkukriteerinä oli pelkästään naisvankeja koskevat tutkimukset ja pelkästään rikosten uhreja koskevat tutkimukset. Lisäksi poissulkukriteerinä oli ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt, vaikka liikunta interventioihin, vankilajoogaan, mindfulnessin pilotointeihin ja kokemusasiantuntijoiden työskentelyyn liittyviä toiminnallisia opinnäytetöitä on tehty Rikosseuraamusalan eri vankiloissa.

4.3 Aikaisempia tutkimuksia valmiin aineiston teemoihin

Vangeille on tärkeää pitää yhteyttä vankilan ulkopuolella oleviin läheisiin ja ystäviin. Vankilavierailut ovat tärkeä osa vankiloiden toimintaa ympäri maailmaa. Vankien mahdollisuuksia pitää yllä sosiaalisia suhteita ja yhteyttä omiin läheisiin tuetaan tuomioiden aikana. Euroopan valtioista 63,9 % ottaa vankilaan sijoitettavien kotisijainnin huomioon mahdollisimman paljon, jotta perhesuhteiden ylläpitoa voidaan tukea vankeusaikana. (WHO 2022: 21.)

Osalla vangeista ei ole mahdollisuutta olla yhteydessä vankilan ulkopuolelle. Vangeilla on muuta väestöä enemmän vaikeuksia luottaa toisiin ihmisiin. Myös mahdollisuudet luotettaviin ihmissuhteisiin ja yleinen tyytyväisyys elämään on heikompaa. Monet saavat kuitenkin keskustelutukea vankilan ulkopuolelta perheeltä, läheisiltä ja kavereilta. Ne vangit, joilla ei ole mahdollisuutta jakaa toisten kanssa vaikeita asioita ovat yksinäisempiä. (Kainulainen & Junttila & Rautanen 2023: 191.)

Vangit eroavat toisistaan vierailujen määrässä ja joidenkin vankien luona ei käy ollenkaan vierailijoita. Vankien luona voi vieraila vanhempia, kumppaneita, lapsia ja ystäviä. Käynnit voivat vähentää aggressiivisuutta esimerkiksi lievittämällä vankeuden aiheuttamaa stressiä. Ihmissuhteet voivat auttaa vankeja selviytymään vankilassa, mutta lähi-

suhteiden ylläpito voi olla vankilasta käsin myös stressiä aiheuttavaa. Jos parisuh- teessa tai vanhemmuudessa on haasteita, voivat kumppanin ja perheiden vierailut li- sätä aggressiivista oloa vankilaolosuhteissa.

Hollannin 28 suljetussa vankilassa tehtiin laaja tutkimus vuonna 2017, jossa selvitettiin yhteensä 3 885 mies- ja naisvangin osalta vierailujen merkitystä aggressiiviseen käyt- täytymiseen ja salakuljetukseen. Kaikki aggressiivinen käytös otettiin huomioon riippu- matta siitä, olivatko ne kohdistuneet henkilökuntaan tai vankitovereihin. Vangeilta myös kysyttiin, kuinka usein he ovat käyneet kumppanin, lapsen (lasten), perheen ja ystävien luona tiedonkeruuta edeltäneiden kolmen kuukauden aikana. Tutkimuksessa selvitet- tiin, oliko vangeilla vierailukäyntejä, millainen vierailija vastaanotettiin ja kuinka usein sekä sitä, aiheuttivatko vierailut sanallista tai fyysisesti aggressiivista käytöstä van- geilla. (Berghuis & Sentse & Palmen & Nieuwbeerta 2021: 1–19.)

Vangit, joilla kävi vieraita syyllistyvät Hollannissa tehdyn tutkimuksen mukaan vähem- män väkivaltaisiin rikkomuksiin kuin vangit, joilla ei käynyt ollenkaan vierailijoita. Vierai- luja saaneet vangit saivat 49 % harvemmin kurinpitoreportin fyysisesti aggressiivisesta käytöksestä kuin vangit, joiden luona ei käynyt vieraita. Lisäksi ainakin yhden ystävän vierailukäynti pienensi todennäköisyyttä fyysisesti aggressiiviseen käyttäytymiseen 34 % vangeilla. Vangeilla oli kuitenkin todettavissa ajoittain vierailuiden jälkeen aggressii- vistä käyttäytymistä kuten sanallista huutelua, omaisuuden tuhoamiseen, esineiden heittäilyä tai ovien hakkaamiseen. Nuorilla vangeilla ja väkivaltarikoksista tuomituilla oli suurempi todennäköisyys aggressiiviseen käytökseen tutkimuksen aikana. (Berghuis & Sentse & Palmen & Nieuwbeerta 2021: 1–19.)

Vankiloiden vertaistukiohjelmien hyötyjä ja haasteita on tutkittu Englannin kahdessa isossa miesvankilassa, jossa haastateltiin 15 vertaistukityötä tekeviä henkilöitä. Tutki- mukseen osallistujilla oli vähintään kuuden kuukauden kokemus vertaistukityöstä ja kahden vuoden vankeustuomiot takanaan. Vertaistukiohjelmat perustuvat vastavuoroi- suuteen, luottamukseen, yhteiseen ongelmanratkaisuun ja empatiaan. Vankilakulttuuri voi aiheuttaa vertaistuessa ja kokemusasiantuntijuudessa myös haasteita. Kokemus- asiantuntijat voivat olla haastavassa tilanteessa, jos heidän kanssaan keskustelleet vangit tuovat esille asioita, joista pitäisi tehdä ilmoitus vankilan henkilökunnalle. Hei- dän asemansa vankien ja henkilökunnan välissä on hyvä huomioida. Vertaistukea an- tavat henkilöt puhuivat kuitenkin tutkimuksessa positiivisesti osallistumisestaan vertais- tukena toimimiseen. Vangit voivat tuoda esille negatiivisia asioita, joita kuntoutumisen kannalta olisi hyvä saada käännettyä positiivisempaan ja toiveikkaampaan suuntaan.

Vertaistukea antavat henkilöt voivat uupua, jos he eivät saa tarpeeksi tukea ja arvostusta ammattihenkilöstöltä. (Perrin 2022: 730–745.)

Vertaistuen lisäksi keskustelu ammattilaisen kanssa on siis tärkeässä roolissa toistuvien aggressiivisten ajatusten vähentämisessä. WHO (World Health Organization) kokoaa ajantasaista tietoa Euroopan valtioiden vankiloiden tilanteesta. Uusimman raportin mukaan 72,2 % Euroopan valtioiden vankiloissa oli mahdollista päästä keskustelemaan mielenterveyden haasteista työntekijöille. Työntekijöiksi raportissa on määritelty myös kokemusasiantuntijat sekä vankilan ulkopuoliset palveluntuottajat, jotka voivat tarjota tukea mielenterveyden hyvinvointiin. (WHO 2022: 40.)

Väkivallan uhriksi joutuminen, väkivallan todistaminen, väkivaltaa tukevien käyttäytymismallien havainnoiminen, tunteiden säätelyn vaikeudet sekä toistuva väkivaltainen käyttäytyminen edistävät kaikki aggressiivisten ajatuskulkujen kehittymistä. Aggressiivisiä ajatuskulkuja voivat olla esimerkiksi väkivaltafantasiat, väkivaltaiset pakkoajatukset tai tunteiden säätelyhäiriöt. Toistuvat väkivalta-ajatukset myös lisäävät taipumusta aggressiiviseen käyttäytymiseen. Olisi tärkeää puuttua vankien aggressiivisiin ja vääristyneisiin ajatuskulkuihin. Hoidon tulisi olla kokonaisvaltainen interventio, joka kohdistuu useisiin kriminogeenisiin tekijöihin. Olisi tärkeää auttaa vankeja muuttamaan asenteitaan väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyen. Puuttuminen aggressiivisiin ajatuksiin lisääviin tekijöihin ammatillisen vuorovaikutuksen keinoin on tärkeää. (Morrison & Fullam & Thomson & Daffern 2023.)

Mindfulness voi olla yksi keino omien ajatuskulkujen tunnistamiseen. Mindfulnessia on tutkittu muun muassa psykologian ja neurotieteiden tieteenaloilla. Mindfulness harjoitteita voidaan käyttää esimerkiksi stressin tai aggression vähentämiseksi. Mindfulness-käytäntöjä on tutkittu jonkin verran myös väkivaltakäyttäytymisen ja väkivaltaisen rikollisuuden näkökulmista. Mindfulness-harjoitteet ja interventiot voivat vaikuttaa myönteisesti väkivaltaisten rikollisten käyttäytymiseen. Harjoitusten avulla vangit voivat osallistua omaan kuntoutukseensa, hyvinvointiinsa ja itsetuntemuksen lisäämiseen. (Morley & Jantz & Fulton 2019.)

Mindfulnessin on voitu osoittaa vaikuttavan samoihin aivojen alueisiin, jotka liittyvät myös väkivaltakäyttäytymiseen. Mindfulness voi yhdessä muiden kuntouttavien keinojen avulla vähentää vankien taipumusta väkivaltakäyttäytymiseen. Shonin, Van Gordonin, Sladen ja Griffithsin mukaan mindfulnessia ja muita toiminnallisia rentoutusohjel-

mia kannattaa hyödyntää vankien kuntoutuksessa. On kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota metodien laatuun ja arvioida toimintaa säännöllisesti esimerkiksi raportoinnin avulla. (Shonin, Van Gordon, Slade & Griffiths 2013.)

Erilaisten mindfulness-harjoitusten valikoima on lisääntynyt huomattavasti viime vuosina. Kiinnostus mindfulnessiin perustuvien toiminnallisten menetelmien mahdollisuuksiin vähentää väkivaltaa ja aggressiota on myös lisääntynyt. Mindfulnessin perinteisessä muodossa painotetaan säännöllistä harjoittelua (meditaatiota) sekä tietoisuuden lisäämistä arjen toimintoihin. Lisäksi on olemassa Mindfulness-pohjaisia psykoterapeuttisia hoitomenetelmiä kuten Hyväksymis- ja käyttäytymisterapia (ACT), Dialektinen käyttäytymisterapia (DBT) sekä Mindfulness Modification Therapy (MMT) -terapia, joka on suunniteltu käyttäytymishäiriöiden hoitamiseen. Myös jooga yhdistettynä Dhyana-meditaatioon kuuluu tähän mindfulnessiin perustuviin toiminnallisiin hoitomenetelmiin. Mind-Body-Bridging- ohjelma sisältää mindfulness elementtejä ja sitä on käytetty rikollisten aggressioiden vähentämisessä. (Gillionsa & Cheanga & Duarteb 2019.)

Menetelmien vaikutusta aggression ja väkivallan vähentämisessä on tutkittu esimerkiksi Gillionsan, Cheangan ja Duartebin systemaattisessa katsauksessa, jossa tarkasteltiin systemaattisesti todisteita mindfulness-interventioiden tehokkuuden arvioimiseksi väkivallan ja aggressiivisuuden vähentämisessä. Mukana oli tutkimuksia, joissa käytettiin mindfulness-interventioita ja mitattiin aggressiivisuuden ja väkivaltakäyttäytymisen tuloksia aikuisväestössä. Tulokset viittaavat siihen, että mindfulness ja mindfulness-pohjaiset interventiot dialektista käyttäytymisterapiaa lukuun ottamatta voivat osoittautua tehokkaiksi menetelmiksi vähentää aggressiivisuutta ja väkivaltaa. Tuloksien perusteella 16 tutkimuksessa 22 tutkimuksesta mindfulnessilla oli vaikutusta väkivallan ja aggressiivisuuden vähenemisessä. (Gillionsa & Cheanga & Duarteb 2019.)

Rauhoittuminen voi lisätä mielenrauhaa, mutta psyykkistä hyvinvointia tuo myös aktiivisuus ja liikkuminen. Moyntjoyn vankilassa Dublinissa on selvitetty voiko säännöllinen liikuntasuoritus olla tehokas terveyden edistämisen työkalu Irlannin miesvangeille, joilla on mielenterveysoireita. Tutkimukseen osallistui 30 vankia ja heille toteutettiin kolmen kuukauden harjoitusinterventio vankilan kuntosalilla. Ohjelma sisälsi sydän- ja verisuoniterveyttä lisääviä kevyitä ja keskiraskaita liikkeitä. Harjoitusohjelmaa ennen ja sen jälkeen selvitettiin luotettavilla mittareilla masennuksen, ahdistuksen, stressin, itsetunnon ja vihan tasoa. Intervention jälkeen saavutettiin merkittäviä parannuksia kaikkiin tasoihin 29 vangilla. Vakava ahdistuneisuus muuttui 40 prosentista 7 prosenttiin, stressi-

pisteet 27 prosentista 3 prosenttiin ja vihan arvioitu taso laski 40 prosentista 3 prosenttiin. Tuloksiin on todennäköisesti vaikuttanut myös ulkopuolisten muuttujien merkitys kuten sosiaalisten kontaktien lisääntyminen ja sellin ulkopuolella vietetyn ajan lisääntyminen intervention aikana. (O'Toole & Maguire & Murphy 2018.)

Sellin ulkopuolella vietetty aika ja kuntouttaviin toimintoihin osallistuminen lisäävät vankien toimintakykyä ja mielenterveyttä. Euroopan valtioiden kaikissa vankiloissa on mahdollista ulkoilla vähintään tunnin ajan. Euroopan valtioiden (91,7 %) kaikissa vankiloissa vangit pääsevät liikkumaan vähintään kerran viikossa ja 94,4 % valtioissa kaikissa vankiloissa on mahdollisuus käyttää tilaa fyysiseen liikkumiseen. (WHO 2022: 49.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tarkoituksena oli analysoida valtakunnallisessa ”Vankien terveys ja hyvinvointi 2023” (Wattu IV) -vankiväestötutkimuksessa vankien haastattelujen avulla kerätyn valmiina saadun viiden yleisimmän teeman aineistoa, joiden avulla vangit kokevat vähentävänsä aggressiivista oloaan vankilaolosuhteissa. Tavoitteena oli nostaa esille miesvankien kokemuksia kuntouttavan toiminnan palveluiden kehittämiseksi ja vankilaturvallisuuden lisäämiseksi.

Tutkimuskysymys oli: Miten miesvankien aggressiivista oloa voidaan vähentää vankilaolosuhteissa?

6 Opinnäytetyön menetelmälliset lähtökohdat

Opinnäytetyössä käytettiin valtakunnallisessa ”Vankien terveys ja hyvinvointi 2023” (Wattu IV) -vankiväestötutkimuksessa valmiina saatua aineistoa vankien aggressiivisen olon vähentämisen keinoista. Lähestymistapa opinnäytetyön aineiston kuvaamiseen on fenomenologinen, koska aineisto on koottu vankien omista kokemuksista ja ajatuksista aggressiivisen olon vähentämiseksi. Fenomenologinen tutkimusnäkökulma voi tuottaa monialasta tutkimustietoa ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Fenomenologinen lähestymistapa tarkastelee osallistujien itsensä tuottamaa kokemuksellista tietoa heidän omasta näkökulmastaan käsin katsottuna. (Vuori & Åstedt-Kurki 2022.) Fenomenologisen näkemyksen mukaan jokin ilmiö näyttäytyy ihmiselle tietyyssä ajassa ja paikassa. Yhteisön jäsenet tekevät tulkintoja toistensa toiminnasta ja peilaavat tulkituksia omaan toimintaansa. Näin syntyy uudelleentulkintoja. (Puusa & Juuti 2020.)

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka tutkimusaineistona käytettiin Wattu IV-vankiväestötutkimuksessa kerättyä aineistoa. Tutkimusaineisto kerättiin vankiloissa tuomiotaan suorittavilta vangeilta. Laadullisessa tutkimuksessa taustateoria on keskeisessä osassa pääkäsitteiden merkitysten ymmärtämisessä. Taustateorioihin perehtymällä voidaan löytää teoreettinen perustelu ilmiölle ja määritellä laadullisen tutkimuksen aineiston, käsitteiden ja metodien valinta. (Puusa & Juuti 2020.) Opinnäytetyön tutkimusteoriaksi on valittu Banduran sosiaalis-kognitiivinen teoria (social-cognitive theory) (Nickerson 2023).

6.1 Aineistohallinta

Wattu IV-vankiväestötutkimuksen alkuperäisaineisto kerättiin puoliavoimen lomakehaastattelun avulla vangeilta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Vankiterveydenhuolto (VTH) ja Rikosseuraamuslaitos (RISE) olivat tutkimushankkeessa yhteisrekisterinpitäjiä. THL omistaa aineiston ja vastaa myös aineiston luovutuksesta jatkotutkimuskäyttöön. Tutkimushankkeeseen osallistuneet vangit antoivat kirjallisella suostumuksella luvan käyttää kerättyä tietoa sovitulta osin erikseen sovitussa jatkotutkimuskäytössä. (Tieteellisen tutkimuksen tietosuojailmoitus 2020: 4–7.)

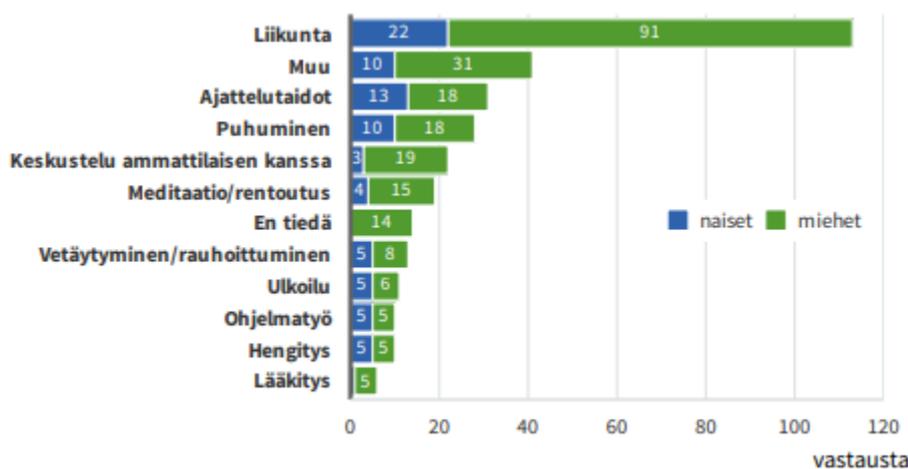
THL, Metropolia ammattikorkeakoulu ja opinnäytetyön tekijä tekivät sopimuksen opinnäytetyön tekemisestä ja tutkimusaineiston käyttämisestä. THL luovutti tarvittavan, anonymin tutkimusaineiston opinnäytetyön tekijän käyttöön. Rikosseuraamuslaitos ei edellyttänyt opinnäytetyön tekemistä varten tutkimuslupaa, koska opinnäytetyössä ei käsitellä salassa pidettävää tietoa.

Aineiston liikutteluun THL:n ja opinnäytetyön tekijän välillä käytettiin suojattua sähköpostia sekä ainoastaan Rikosseuraamuslaitoksen sähköpostiosoitetta. Excel-taulukon tallentamiseen käytettiin ainoastaan virkatyöasemia ja aineisto säilytettiin tietoturvallisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan Rikosseuraamuslaitoksen ja THL:n tietoturvaohjeita noudattaen.

Opinnäytetyön tekijä hävittää omalta virkatyöasemaltaan Excel-taulukkomuodossa olevan tutkimusaineiston tarkoituksenmukaisesti ja tietoturvallisesti opinnäytetyön valmistuttua eikä aineistoa arkistoida Rikosseuraamuslaitoksen työasemille tai tiedostoihin. THL vastaa alkuperäisen aineiston arkistoinnista ja kokonaisaineistoon sovelletaan korkeita tietosuojavaatimuksia sekä GDBR-asetuksen (yleinen tietosuoja-asetus) vaatimuksia.

6.2 Aineiston kuvaus

Opinnäytetyön tutkimusaineisto oli kokonaan anonyymiä, eikä tiedosta ole mahdollista tunnistaa kohdejoukon yksittäisten henkilöiden vastauksia tai ominaisuuksia. Aineisto oli tarkoitettu ainoastaan tutkimussuunnitelman mukaiseen käyttöön. Se oli koostettu, luokiteltu ja taulukoitu valmiiksi. Opinnäytetyön aineiston analysointi, tulkinta ja raportointi oli mahdollisimman sujuvaa ja suojattua. Aineisto toimitettiin opinnäytetyön tekijälle Excel-taulukkoon koottuna tietona. Taulukossa oli kaikkien vastaajien ilmoittamat keinot aggressiivisen olon vähentämiseen sekä erikseen taulukoituna miesten antamat vastaukset ja naisten antamat vastaukset. Aineiston koko oli 318 vastausta, joista miesten antamia vastauksia oli 235 ja naisten vastauksia 83. Wattu IV-vankiväestötutkimuksen aineiston vastausten teemat on esitetty alla olevassa kuviossa 4.

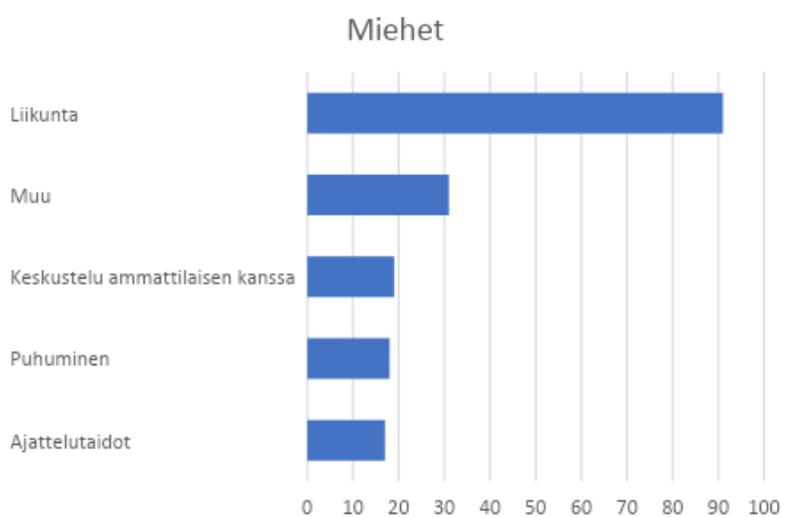

Kuvio 4. Teemat yleisyyssjärjestyksessä ja vastausten lukumäärät kysymykseen. (Raivisto & Rautanen 2023: 65.)

Tämän opinnäytetyön aineisto koostuu miesvankien vastauksia aggressiivisen olon vähentämiseen liittyen (Kuvio 5). Vastaukset koostuvat teemoista liikunta (91 vastausta), ajattelutaidot (18 vastausta), puhuminen (19 vastausta), keskustelu ammattilaisen kanssa (19 vastausta) ja muut keinot, joita oli 31 vastausta. Nämä teemat on valittu opinnäytetyön analysoinnin kohteeksi, koska ne sisälsivät eniten miesvankien ilmoittamia keinoja aggressiivisen olon hoitamiseksi.

6.3 Valmiin aineiston analysointi

Opinnäytetyöhön on valittu miesvankien antamat vastaukset (n= 177) viidestä eniten vastauksia saaneesta teemasta, joilla he voivat hoitaa aggressiivista oloaan vankeusai- kana. Aggressiivisen olon hoitaminen tulkitaan opinnäytetyössä keinoksi, jolla voidaan vähentää aggressiivista oloa. Aineiston analysoinnin tavoitteena on ollut tiivistää aineis- ton isompi sisältökokonaisuus pienemmiksi kokonaisuuksiksi tulkinnan, erittelyn ja ryh- mittelyn keinoin. Eriteltyjä kokonaisuuksia on nimetty uudelleen ja aineistosta on ollut mahdollista löytää uusia merkityksiä ja muuttujia. (Vilka 2021: 129).

Kuvio 5. Opinnäytetyöhön valitut miesvankien vastaukset aggressiivisen olon hoitamiseen liittyen. (Raivisto & Rautanen 2023: 65 mukaillen.)

Opinnäytetyön aineisto on saatu valmiiksi koostettuna, luokiteltuna ja taulukoituna, ja se on aikaisemmassa osatutkimuksessa luokiteltu sisällönanalyysin keinoin. Tässä opinnäytetyössä vankien vastauksia analysoidaan deduktiivisen sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysin avulla valmista aineistoa on ollut mahdollista analysoida objektiivisesti ja systemaattisesti. Analyysin avulla on pyritty kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisessa muodossa, joka on eri asia kuin sisällön erittely. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 117–119.) Päätelyssä on edetty yleisestä yksittäiseen eli analyysi on perustunut deduktioon (Kananen 2017: 36).

Aineiston analyysissä säilytettiin alkuperäisaineistossa luodut teemat, jotta opinnäyte- työssä saatuja tuloksia voi peilata alkuperäisen osatutkimuksen tuloksiin. Wattu IV-van- kiväestötutkimuksessa vankien ilmoittamia keinoja hoitaa aggressiivista oloa verrattiin Rikosseuraamuslaitoksen kuntouttavien palveluiden tarjontaan valtakunnallista palvelu-

karttaa hyödyntämällä. Luokitellut teemat mahdollistavat vankien vastausten tarkastelemisen Rikosseuraamuslaitoksen palvelukarttojen tehtäväalueiden (TA1-TA7) mukaan (Taulukko 2). Opinnäytetyössä haluttiin säilyttää samat teemat, jotta opinnäytetyön tuloksia voi edelleen hyödyntää Rikosseuraamuslaitoksen kuntouttavien palveluiden kehittämisessä.

Aineiston sisällönanalyysin tekeminen alkoi aineistoon huolellisesti tutustumisella. Aineiston vastauksista on analysoitu ainoastaan miesvankien antamat vastaukset. Kokonaisaineistosta valittiin huolellisesti miesvankien vastaukset, jotka kuuluvat eniten vastauksia sisältäviin viiteen teemaan. Deduktiivisessa sisällönanalyysissä alkuperäisilmauksia on mahdollista tiivistää eli pelkistää muutamaan sanaan tai tiiviiseen lauseeseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 92.) Tässä aineistossa aineiston vastauksia ei tarvinnut pelkistää, koska ne alkuperäisilmauksina jo olivat ainoastaan yhden sanan tai enimmillään viiden sanan lauseita.

Aineiston tarkastelun jälkeen miesvankien antamat alkuperäisilmaukset poimittiin erilliseen taulukkoon. Vastausten teemat muodostivat yhdistävät tekijät aineistossa. Analyysirungot laadittiin teemojen eli yhdistävien tekijöiden määrän mukaan, joten analyysirunkoja muodostui viisi kappaletta. Analyysirungot luotiin Canva- ohjelmatyökalun avulla. Analyysin tekeminen eteni aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheiden mukaan (Taulukko 6).

Taulukko 6. Sisällönanalyysin vaiheet (Tuomi & Sarajärvi 2018: 122–124, 127–129 mukaillen.)

Sisällönanalyysin vaiheiden eteneminen

Aineistoon tutustuminen:

- Aineiston huolellinen läpikäynti, sisältöön tutustuminen
- Viiden eniten vastauksia saaneen teeman miesten vastausten poimiminen aineistosta

Analyysirunkojen muodostaminen teemoittain:

- Teemat muodostivat yhdistävät tekijät
- Analyysirungot muodostettiin yhdistävien tekijöiden (teemojen) pohjalta

Aineiston ryhmittely eli kluserointi:

- Samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien etsiminen vastauksista
- Vastausten ryhmittely analyysirunkojen sisälle ja alaluokkien muodostaminen
- Alaluokkien yhdistäminen ja yläluokkien muodostaminen

Aineiston käsitteellistäminen eli abstrahointi:

- Yläluokkien yhdistäminen pääluokiksi, jos se oli mahdollista
-

Yhdistävien tekijöiden vastaukset kluseroitiin eli ryhmiteltiin, jotta saatiin selville samankaltaisia ja toisistaan eriäviä vastauksia. Vankien antamista vastauksista siis etsittiin yhteneväisyyksiä ja eroavuuksia. Samaa ilmiötä kuvaavat vastaukset muodostettiin omiksi ryhmikseen, joista muodostuivat alaluokat. Alaluokat muodostettiin alkuperäisilmauksia käyttäen eli alaluokat ovat keinoja.

Alaluokkia yhdistelemällä muodostettiin yläluokkia. Joissakin teemoissa ei ollut mahdollista jatkaa analyysiä vastausten suppeuden takia pääluokkien ryhmittelyyn saakka.

Jos ryhmittely on ollut mahdollista, yläluokkia yhdistelemällä on muodostettu pääluokkia. Pääluokat on nimetty kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 92.)

Sisällönanalyysin avulla pyrittiin nostamaan aineistosta oleelliset asiat esille, jotta saatiin muodostettua perusteltu ja uskottava kokonaisuus. Tulkintoihin päästiin systemaattisella ja luotettavalla analyysillä, joiden pohjalta päädyttiin muodostamaan analyysin käsitteet. Alkuperäiset ilmaukset jätettiin alaluokkiin, jotta saatiin jätettyä tulkinnat ja päättelyketjut näkyviin. (Puusa & Juuti 2020.)

Taulukko 7. Esimerkki aineiston abstrahoinnista deduktiivisella sisällönanalyysillä alaluokista yläluokkiin sekä pääluokkien muodostus.

Yhdistävä luokka (teema)	Alaluokka (keinot)	Yläluokka	Pääluokka
Ajattelutaidot	Mindfulness, mielialaharjoittelu, mielenhallinta, tietoista läsnäoloa harjoittamalla, hyväksymällä, henkisyttä kehittämällä	Mielenhallinta	Mindfulness-pohjainen interventio
	Kehittämällä toimintamalleja, tilanteiden tunnistaminen	Ajattelu toiminnaksi	Vaihtoehtoisten toimintamallien löytäminen
Liikunta	Kuntosali, treenaaminen	Voimaharjoittelu	Ohjattu liikunta
	Jumppa, ohjattu kuntoilu, pelaamalla urheilujoukkuelajeja	Ryhmäliikunta	

Deduktiivinen sisällönanalyysi toteutettiin huolellisesti, jotta tutkintaprosessi saatiin systemaattiseksi ja aineiston tulkinta pystyttiin pitämään mahdollisimman luotettavana. Aineiston abstrahoinnilla eli käsitteellistämällä pyrittiin säilyttämään vastausten yksilölliset piirteet, mutta jäsentämään aineistosta oleelliset merkityskokonaisuudet (Taulukko 7). Tavoitteena oli löytää muodostettujen käsitteiden avulla johtopäätökset ja tulokset analysoitavasta aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 93–95.)

7 Tulokset

7.1 Liikunta keinona hoitaa aggressiivista oloa

Liikunta oli ylivoimaisesti yleisin keino aggressiivisen olon hoitamisessa. Käsitellyn aineiston vastauksissa esiintyi 40 kertaa liikunta aggressiota vähentävänä keinona. Yhteensä 91 vastauksessa käsiteltiin liikuntaan liittyviä keinoja. Miesvangit nostivat esille liikunta termin lisäksi urheilun merkityksen tavaksi purkaa aggressiota. Liikunta ja urheilu ovat mahdollista toteuttaa joko yksilö- tai ryhmäliikuntana vankilassa. Kuntosaliharjoittelu ja treenaaminen viittaavat voimaharjoittelun liittyvän myös psyykkisen olon hoitamiseen ja aggressioiden vähentämiseen.

Neljässä vastauksessa tuotiin esille ohjatun liikunnan merkitys hyvänä keinona eli toiminnallinen harjoittelu, ohjattu liikunta, jumppa ja joukkueurheilu tuovat esille tarpeen toimia ryhmässä liikunnan parissa. Kamppailulajit nähtiin keinona aggression purkamiseen osassa vastauksia, joissa itsepuolustuslajit tai nyrkkeilyäkit ovat toimineet hyvänä keinona joillekin vangeille. Rauhallisempi tapa vähentää aggressiivista oloa on venyttely. Venyttelyä ja punnerruksia voi tehdä muuallakin kuin liikuntatilassa, vaikka omassa sellissä. Joku yksittäinen henkilö totesi vielä, että vankilassa on liian vähän liikuntaa.

7.2 Ajattelutaidot aggression käsittelyssä

Ajattelutaidot teeman vastaukset (18 keinoa) sisälsivät paljon erilaisia vastauksia, joista oli mahdollista muodostaa yläluokkia ja pääluokkia. Miesvangit toivat esille keinoja, joita on mahdollista opetella ja käyttää hyvin monenlaisissa tilanteissa myös vankilaolosuhteissa. Keinot olivat omaan ajatteluun, tunteisiin, mielenhallintaan ja henkisyyteen liittyviä.

Mindfulness, mielialaharjoittelu, mielenhallinta, tietoisien läsnäolon harjoittaminen, hyväksyminen ja henkisyiden kehittäminen auttavat vankien mukaan aggression hoitamisessa. Muita samantyyppisiä omaan mieleen vaikuttavia keinoja olivat oman perheen ja mukavien asioiden ajatteleminen sekä itsetutkiskelu, asennemuutos ja ajattelemaan pysähtyminen. Mielialaharjoitusten tekeminen, omaan ajatteluun keskittyminen ja rauhoittuminen liittyvät mindfulness-pohjaisiin harjoituksiin, joiden avulla aggressiivista tunnetilaa voidaan rauhoittaa vankilaolosuhteissa.

7.3 Puhuminen aggression purkamisen keinona

Miesvangit kokivat voivansa purkaa ja vähentää aggressiivista oloaan keskustelemalla. Aggressiivisesta olosta voi puhua joko kahdenkeskisissä keskusteluissa tai ryhmissä, joihin vankeusaikana on mahdollista osallistua. Vangit näkivät tärkeäksi asiaksi keskustella vankeusajan aiheuttamasta aggressiivisuudesta läheisille tai muille luotettaville henkilöille, jonka jälkeen olo voi helpottua. Vertaistuen merkitys korostui kahdessa vastauksessa, jossa toisessa vertaistuki mainittiin keinona ja toisessa käytettiin lähes runollista vastausta: ”Jos ystävän kanssa purkaisi kuvion”. Luottamukselliset keskustelut, joissa omista tunteista voi puhua ovat tärkeitä vankeusaikana. Vankien näkemyksen mukaan raivostuttavista asioista tai ongelmista keskustelemalla saadaan vähennettyä aggressiota.

7.4 Keskustelu ammattilaisen kanssa

Vastausten perusteella keskustelu ammattilaisen kanssa vähentää aggressiivista oloa vankilaolosuhteissa. Psykologityöskentelyyn pääsy on keino, joka tukee miesvankien aggressioiden hoitamista. Rikosseuraamuslaitosten muiden työntekijöiden tarjoama tuki on myös tärkeää. Näitä kuntouttavia palveluita tuotetaan Rikosseuraamuslaitoksen omina palveluina. Terapiaan hakeutuminen tai hoitoon hankkiutuminen nähtiin vastauksissa aiheellisiksi keinoiksi aggressiivisen olon vähentämisessä. Näihin palveluihin on mahdollista päästä Vankiterveydenhuollon lääkärin arvion perusteella.

7.5 Muita keinoja aggressioiden vähentämiseen

Muut keinot teemassa vangit toivat esille 31 erilaista keinoa aggressiivisen olon hoitamiseen. Tämä luokka on primääriaineistossa luokiteltu yksittäisten, muiden teemojen ulkopuolella olevien vastausten sekalaiseksi luokaksi. Aktiivisuus on vankien vastausten perusteella keino, jonka avulla aggressiota voi vankilassa hoitaa. Aktiivisuutta lisää-

vät vastauksien perusteella pelit, harjoitukset ja jonkin mielekkään tekemisen keksiminen. Yhdessä vastauksessa toivottiinkin lisää aktiviteettejä. Myös opiskelu ja siivoaminen mainittiin hyvinä keinoina lisätä aktiivisuutta ja purkaa aggressiivista oloa.

Hyvä ruokavalio ja oikea ruokavalio nousivat esiin vastauksissa. Terveellinen ruokavalio ja aktiivisuus auttavat elämänhallinnan säilyttämisessä vankeusaikana. Hyvä elämänhallinta vähentää aggressiivista oloa ja tuo mielenrauhaa. Vastauksissa löydettiin monenlaisia itselle sopivia keinoja aggression purkamiseen. Aggressiivinen olo pitää pystyä purkamaan turvallisella keinolla. Muita keinoja, joita vastaajat löysivät itselleen sopiviksi keinoiksi aggression purkamiseen, olivat seksi, fysioterapia, hyvät lähipiirisuhteet, rukoilu, olemalla valittamatta, tupakan polttaminen, musiikki, lukeminen ja tasaisen päivärytmin noudattaminen.

Vankien vastauksissa on löydettävissä myös vankilaturvallisuuden näkökulmasta haitallisia keinoja vähentämään aggressiivista oloa. Väkivaltaa käyttämällä voidaan myös purkaa aggressiivista oloa ja aineistossa on vastauksia, joissa kuvattiin aggressiivisen olon vähenevän väkivallalla, tappelemalla, pahoinpitelemällä olon aiheuttaja tai pahoinpitelemällä toinen vanki. Vangeilla on nähtävissä myös keinottomuutta aggressiivisen olon vähentämiseen, koska neljässä vastauksessa todettiin, että ei ole olemassa mitään keinoa aggressiivisen olon vähentämiseksi. Väkivallan käyttäminen aggression purkamisessa ja keinottomuus vähentää aggressioita millään tavalla ovat inhimillisestä näkökulmasta sekä vankilaturvallisuuden kannalta ongelmallisia ja vaarallisia.

8 Pohdinta

8.1 Tulosten tarkastelu

Tässä opinnäytetyössä on kuvattu keinoja, joilla miesvangit kokevat vähentävänsä aggressiivista oloa vankilaolosuhteissa. Tutkimusaineistona on ollut (Wattu IV) -vankiväestötutkimuksessa vankien kyselytutkimuksen avulla kerätty valmiina saatu aineisto. Opinnäytetyössä on analysoitu deduktiivisen sisällönanalyysin avulla viiden yleisimmän teeman keinot, joiden avulla vangit kokevat vähentävänsä aggressiivista oloaan vankilaolosuhteissa. Tavoitteena on ollut nostaa esille miesvankien kokemuksia kuntouttavan toiminnan palveluiden kehittämiseksi ja vankilaturvallisuuden lisäämiseksi. On tärkeää nostaa esiin vankien omia näkemyksiä kuntoutusta edistävien toimintojen kehittämisessä tutkimusnäytön ohella. Näyttöön perustuva kehittäminen edellyttää ammatti-

laisten keskinäistä vuorovaikutusta sekä asiakkaan palvelutarpeeseen liittyvien prosessien sekä toimintaympäristöön yhteydessä olevien tekijöiden tunnistamista. (Korhonen & Jylhä ym. 2018: 15–17.)

Vankilaympäristön rajoitukset vaikuttavat vankien käytettävissä oleviin keinovalikoimiin. Vaihtoehtona ei ole aggressiivisen olon poistamiseen esimerkiksi metsälenkille lähteminen musiikkia kuunnellen, vaan keinot aggressioiden poistamiseen on löytyneet sellaisista vaihtoehdoista, jotka ovat vankilaolosuhteissa mahdollisia toteuttaa. Vankilaolosuhteet mahdollistavat monenlaisten toimintamallien havainnoimisen ja käyttäytymismallien tarkastelun. Vankeusaikana vapautta rajoitetaan voimakkaasti, eikä laitoso-losuhteissa voi toimia yksilönä vapaasti omien tarpeiden mukaan. Vankilaolosuhteet luovat ympäristön, jossa yhteisön jäsenten toiminta vaikuttaa toisiinsa. Vankilakulttuurissa on kirjoittamattomia sääntöjä ja jokaisen vangin on löydettävä oma paikkansa yhteisössä. Vankila luo rajatut puitteet, jonka sisällä kokemusmaailma on erilainen kuin muussa yhteiskunnassa. Jokainen vanki kokee ympäröivät olosuhteet, ilmiöt ja tulkin- nat yksilöllisesti omasta kokemustaustastaan käsin. Jollekin ympäristö ja sen jäsenet voivat olla äärimmäisen kuormittavia ja joku toinen voi sopeutua ja selviytyä vankilaolo- suhteissa paremmin kuin vankilan ulkopuolella. Banduran sosiaalis-kognitiivisen teo- rian mukaan vangit voidaan nähdä aktiivina toimijoina, jotka vaikuttavat vankilaympäris- töön. Vangit voivat myös oppia toisiltaan uusia käyttäytymismalleja havainnoimalla tois- tensa turvallisia tapoja purkaa aggressiivista oloa. (Nickerson 2023.)

Jos vangeilla on mahdollisuus käyttää kyselytutkimuksessa esille nostamia keinoja aggressiivisen olon vähentämiseen, se todennäköisesti vähentää myös aggressiivisuu- teen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen johtavia tilanteita vankilassa. Kun vankien re- silienssiä parannetaan tuomioiden aikana, voidaan hyödyntää vankeusaikaa uusintari- kollisuutta vähentävien keinojen löytämiseen. Vangit voisivat oppia järkeviä ja itselle toimivia aggression purkuun tarkoitettuja ongelmanratkaisukeinoja havainnoimalla van- kilaolosuhteissa. (Ripatti & Manninen & Rautanen 2023: 164–167.)

Vankien yleisin keino aggression vähentämiseen on tulosten perusteella liikunta ja se onkin vankiloissa helpoiten toteutettavissa oleva kuntouttava palvelu. Liikunta tarjoaa vankilaolosuhteissa positiivisia kokemuksia arjessa, jolloin se poistaa vankilassa esille tulevaa turhautumista. Aineenvaihdunnan vilkastuminen parantaa aivojen happi- ja ra- vintohuoltoa. Myös elimistön omat keinot stressin sietoon aktivoituvat: esimerkiksi en- dorfiini parantaa mielialaa ja vaikeitakin asioita tuntuu olevan helpompi ratkaista koh- tuullisen liikuntasuorituksen aikana. Myös aggressio on hyödyllistä purkaa liikkumalla.

(Kuosmanen 2023.) Säännöllinen ohjattu liikunta vankilan kuntosalilla vähensi Dublinin vankilassa toteutetussa tutkimuksessa vankien vakavaa ahdistuneisuutta 33 %, stressiä 24 % ja vihan tasoa 37 % (O'Toole & Maguire & Murphy 2018).

Vangeilla ei ole kokemusta kovin laajoista liikuntamahdollisuuksista vankeusaikana opinnäytetyön aineiston vastausten perusteella tai he kokevat perusliikunnan auttavan aggressiiviseen oloon. Tulosten perusteella liikuntaa ja urheilua on tarve toteuttaa sekä yksilöliikuntana, että ryhmäliikuntana. Voimaharjoittelu kuntosalilla on hyvin perinteinen tapa pitää yllä lihaskuntoa vankeusaikana. Nyrkkeilyäkit nousivat muutamien vankien vastauksissa keinoina purkaa aggressiivista oloa ja myös itsepuolustuslajit mainittiin. Kamppailulajien suosio voisi olla vankilassa isompikin, mutta kamppailulajien käyttö aggressiota vähentävänä liikuntamuotona on kyseenalainen vankilaturvallisuuden näkökulmasta.

Elämänhallinta tuo vangeille myös mielenrauhaa ja toimii keinona vähentää aggressiivista oloa vankeusaikana. Tuloksissa nousi esille elämänhallintaan ja aktiivisuuteen liittyviä palveluntarpeita. Vankilaolosuhteissa arkirytmien noudattaminen ja vankilaruokailu toimivat perustana säännölliselle viikkorytmille. Päihteettömyys tukee elämänhallintaa ja vankiloissa onkin mahdollista osallistua myös päihteettömyyttä tukeviin toimintoihin joko vankilan itse järjestämänä tai ulkopuolisen toimijan toteuttamana.

Vankilassa monien vankien elämä tasaantuu ja rauhoittuu. Elämänhallinta on voinut olla ennen vankilaan tuloa hyvin heikkoa esimerkiksi päihteidenkäytöstä tai asunnottomuudesta johtuen. Vaikka vankilaolosuhteissa itsemääräämisoikeus on vähäinen vapauden menetyksen takia, vankilaympäristö voi muuttua pitkiä vankeusrangaistuksia suorittaville jopa hallittavammaksi ympäristöksi kuin ympäröivässä yhteiskunnassa eläminen. Elämä ennen vankeusrangaistusta on saattanut olla rankkaa ja vaikeaa. (Lee-man & Isola & Rautanen 2023: 196, 203.)

Miesvangit kokevat mielenhallinnan, rauhoittumisen ja mindfulnessin auttavan aggressiivisen olon hoitamisessa. Vankilaolosuhteissa on vaikeaa tarjota vangeille mahdollisuutta yksin olemiseen ja rauhoittumiseen. Vangit kuitenkin hyötyisivät oman arvionsa mukaan mindfulness-pohjaisten toiminnallisten menetelmien käytöstä vankeusaikana. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että mindfulness-käytännöt voivat vaikuttaa myönteisesti väkivaltaisten rikollisten hoidossa. Mindfulness-pohjaiset menetelmät yh-

dessä muiden kuntouttavien keinojen avulla voi vähentää vankien taipumusta väkivaltakäyttäytymiseen ja aggressiivisuuden vähenemiseen. (Gillionsa & Cheanga & Duarteb 2019.)

Puhuminen aggressiivisesta olostä ja keskustelu ammattilaisten kanssa aggressioita aiheuttavista asioista nousivat esille aineiston vastauksissa. Molemmista teemoissa puhuminen ja keskustelu on keino aggressiivisen olon vähentämiseen ja keino voidaan tulkita samankaltaiseksi, mutta keskustelukumppani on teemoissa eri. Vankilassa ollaan paljon tekemisissä toisten vankien kanssa ja yksityisyys on hyvin vähäistä. Onkin luontevaa jakaa omia ajatuksia esimerkiksi sellikaverin kanssa. Yhteydenpito läheisiin vankilan ulkopuolella on tärkeää ja se auttaa myös tutkimusten mukaan vankeja vähentämään aggressiivista oloa. Hollannissa vankilavierailuita saaneilla vangeilla oli 49 % vähemmän fyysistä aggressiivisuutta kuin vangeilla, joilla ei käynyt vierailijoita. Jopa yhden ystävän vierailukäynti pienensi todennäköisyyttä fyysisesti aggressiiviseen käyttäytymiseen. (Berghuis & Sentse & Palmen & Nieuwbeerta 2021: 1–19.) On tärkeää tukea vankeja pitämään yhteyttä vankilan ulkopuolelle tuomioiden aikana ja varmistaa mahdollisuus päästä tapaamaan läheisiä erilaisia keinoja käyttäen.

Monissa yhdistyksissä ja järjestöissä työskentelee kokemusasiantuntijoita, joilla itsellään voi olla vankilataustaa. Vertaistuki, perheen ja ystävien tuki ovat vangeille tärkeitä, ja heidän kauttaan keskustelemalla vankilamaailman sisäisiin haasteisiin on mahdollista saada etäisyyttä. On tärkeää huomioida kokemusasiantuntijoiden ja vertaistukityöntekijöiden asema sekä jaksaminen haastavassa ihmissuhdetyössä vankilaolosuhteissa. (Perrin 2022: 730–745.) Vangeilla on huomattavasti muuta väestöä enemmän mielenterveyden haasteita (Rautanen & Harald & Tyni 2023:11). Vertaistuen avulla ei pystytä vaikuttamaan kaikkiin vankeusaikana tuleviin haasteisiin eikä vertaistuki voi olla ainoa vaihtoehto vangeille aggressiivisesta olostä keskusteluun. Vankilan henkilökunnan tulee huomioida vankien tarve päästä asianmukaiseen hoitoon aggressiivisen olon vähentämiseksi ja väkivaltakäyttäytymisen ennaltaehkäisemiseksi.

Ammattilaisten kanssa keskusteluun vangit pääsevät olemalla yhteydessä vankilan työntekijöihin ja vankiterveydenhuollon työntekijöihin. Suljetussa vankilassa tarvittava asiointipyyntö ilmoitetaan lapulla, jossa pyydetään pääsyä työntekijän tapaamiseen. Aikaa tapaamisen toteutumiseen voi kulua ja aggressiivisen olon vähentämisen kannalta keskusteluaika voi tulla liian myöhään. Työntekijäresurssit eivät ole vankiloissa sellaisia, että kaikkien vankien kanssa voitaisiin tiiviisti ja säännöllisesti tavata. Vangin it-

sensä vastuulla on tuoda esille esimerkiksi aggressiivinen olonsa, johon toivoo saavansa ammattilaisten tukea ja keskusteluapua. Avovankilassa vankeja pystytään tapaamaan useammin ja heillä on mahdollisuus lähestyä työntekijöitä puhelimiensa avulla. Työntekijät pystyvät järjestämään tapaamisen vankien kanssa paremmin lyhyelläkin varoitusajalla, jos vangin tilanne on akuutti ja vaatii yksilötapaamista.

Vankiterveydenhuollon henkilöstöllä ja Rikosseuraamuslaitoksen psykologeilla on iso rooli vankien mielenterveyden tukemisessa, psykologisten häiriöiden tunnistamisessa ja terapiatyöskentelyssä. Rikosseuraamuslaitoksen ja vankiterveydenhuollon työskentelyn tulee vastata WHO:n suositusta vankien terveysriskien vähentämisestä ja terveyspalveluiden yhdenmukaistamisesta muuhun väestöön verrattuna (WHO Prison Health Framework 2021: 1–8).

Jos vanki on säännöllisessä psykologityöskentelyssä tai osallistuu vankilan järjestämään ohjelmatyöhön kuten esimerkiksi Suuttumuksen hallintaan (SUHA) tähtäävään ohjelmaan tai väkivaltarikoksista tuomituille tarkoitettuun Omaehtoisen Muutoksen Ohjelmaan (OMA), on hänellä parempi mahdollisuus saada säännöllistä ja ajantasaista keskusteluapua aggressiiviseen oloonsa (Rikosseuraamuslaitos 2022 b). Toki vankilan henkilökunta pyrkii havainnoimaan kaikkien vankien käyttäytymistä, mutta paikassa missä on hyvin haastavalla tavalla käyttäytyviä henkilöitä, ei käyttäytymisen muutosta välttämättä pystytä ajoissa tunnistamaan. Vartijoiden tekemä lähityö onkin erityisen tärkeässä asemassa vankien aggressiivisen olon vähentämisessä, koska he tapaavat vankeja eniten heidän arjessaan. Hyvällä vuorovaikutuksella voidaan tukea vankien kuntoutumista ja se on merkityksellistä vankiloiden järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. (Paasonen 2021: 25.)

Huolestuttavinta tuloksissa ovat miesvankien ilmoittamat keinot, joissa aggressioita puretaan tappelemalla tai pahoinpitelemällä toinen henkilö. Väkivaltakäyttäytyminen voi poistaa aggressiivisen olon, mutta väkivaltainen käyttäytyminen myös aiheuttaa aggressiivista oloa. Vankilamaailmassa aggressiivisuudella voi saada vahvistettua asemaansa vankilakulttuurin sisällä. Voi olla, että osa miesvangeista ei edes pyri vähentämään aggressiivista oloa, vaan se toimii voimana kestää olosuhteita, toisia vankeja tai omaa olotilaa. Tietyissä rikollisryhmissä aggression tunteminen ja myös aggressiivinen käyttäytyminen voi olla jopa pääsyyvaatimuksena joukkoon liittymiselle. Rikollisuuden vähentämisen näkökulmasta kuitenkin viimeistään vankilassa haitallisia ja vaarallisia käyttäytymismalleja olisi päästävä käymään läpi ammattihenkilöstön kanssa ja vankeja tulisi tukea opettelemaan uudenlaisia ongelmanratkaisutaitoja.

Opinnäytetyön tuloksissa näkyy miesvankien keinottomuus tunnistaa tapoja, joilla he voisivat vähentää aggressiivista oloaan vankeusaikana. Myös aggressiivisen tunteen välttely nousi esille tuloksissa. Myös näiden tulosten kohdalla on riski, ettei aggressiivista oloa pystytä lopulta purkamaan turvallisesti ja aggressio muuttuu väkivaltakäyttäytymiseksi. Vankilaturvallisuuden kannalta olisi tärkeää löytää ennakoivia toimenpiteitä, joilla mahdollisimman moni vankilassa tapahtuva väkivaltarikos estettäisiin. Myös inhimillisestä näkökulmasta jatkuva aggressiivinen olo on henkisesti kuormittava ja mielen-terveyttä heikentävä tekijä. Heikot tunnesäätelyn taidot yhdistettynä vihan tunteeseen aiheuttavat todennäköisemmin aggressiivista käyttäytymistä. Olisi hyödyllistä opettaa vangeille tuomioiden aikana tunteiden säätelystrategioita, jotta väkivaltainen käyttäytyminen vähenisi. (Qinhong & Bingtao & Taiyong & Bo & Hui 2023.)

Rikosseuraamuslaitoksen palvelukarttatyöskentely jatkuu ja vankiloiden kuntouttavien palveluiden kehittäminen on jatkossakin tärkeää. Jatkossa on tärkeää tutkia aiheita, jotka nousevat Rikosseuraamuslaitoksessa esiin vankiloiden palveluiden kehittämistarpeista ja vaativat kokonaan uusien käytäntöjen luomista. Jotta kehittäminen olisi vaikuttavaa, on tarpeen yhdistää teoria, kokemus ja ammatilliset käytännöt. Tieteellisessä tutkimuksessa tuotetaan uutta tietoa. Uudeksi tiedoksi voidaan luokitella myös aikaisempaa tietoa, jota pystytään käyttämään jonkin toisen toiminnan kehittämisessä tai yhdistelemään jollakin uudella tavalla. (Vilka 2021: 15, 25–28.) Tässä opinnäytetyössä on pystytty tuomaan esille vankien ääntä ja osallisuutta heidän käyttämiensä palveluiden kehittämisen tueksi. Kansainvälinen tieteellinen tutkimustieto tukee vankien hyväksi havaitsemien keinojen vaikuttavuutta.

8.2 Luotettavuus

Opinnäytetyön tulosten aineisto oli laaja sekä eettisesti ja luotettavasti koottu THL:n Wattu IV-vankiväestötutkimuksessa. Tuloksia voidaan pitää vaikuttavina ja luotettavina, koska yhteensä 177 miesvangan vastauksia on voitu tarkastella ensin useamman tutkijan tekemänä Wattu IV-osatutkimuksessa. Opinnäytetyön tekijä on jo opetellut tutkimusprosessin edistämistä ja sisällönanalyysin tekemistä osallistumalla Wattu IV-vankiväestötutkimuksen tutkimustyöryhmään. Aineisto on opinnäytetyössä analysoitu deduktiivisen sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysin avulla pyrittiin nostamaan aineistosta oleelliset asiat esiin, jotta saatiin muodostettua perusteltu ja uskottava kokonaisuus. Tulkintoihin päästiin systemaattisella ja luotettavalla analyysillä, joiden pohjalta saatiin johtopäätökset ja tulokset. Alkuperäiset ilmaukset jätettiin alaluokkiin, jotta saatiin analyysin päättelyketjut näkyviin. (Puusa & Juuti 2020.) Tieto Rikosseuraamuslaitosta koskevista opinnäytetöistä julkaistaan Rikosseuraamuslaitoksen sisäisessä

verkossa (Intra), jolloin koko Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöllä on mahdollista tutustua opinnäytetyön sisältöön.

Aineiston tulkintaan voi liittyä jonkin verran päättelyä vankilaolosuhteiden merkityksestä, koska opinnäytetyön tekijä työskentelee Rikosseuraamuslaitoksessa ja vankilaympäristöt ovat hänelle tuttuja työn puolesta. Toisaalta toimintaympäristön tuntemus auttaa ymmärtämään vankien ja vankilamaailman erityispiirteitä. Tavoitteena oli tulkita aineistosta ainoastaan siinä ilmenneet keinot eikä löytää piiloviestejä alkuperäisaineiston vastauksista.

Taustatiedon keräämisessä ja kirjallisuuskatsauksen osuudessa oli tärkeää tutustua laajasti kansainväliseen ja kotimaiseen tietoperustaan ja tutkimusaineistoon aiheeseen liittyen. Oli vaikeaa poimia valtavan laajasta aineistosta ainoastaan oleellinen tieto ja kuvata se opinnäytetyössä selkeästi lukijoille, joille vankeustuomiot, vankilaympäristö ja vankiloiden tarjoamat palvelut eivät ole millään lailla tuttuja. Tutkimusaineistoa on saatavilla usean eri tieteenalan tutkimuskentässä ja opinnäytetyön aineiston teemoja on useita, joten manuaalinen tiedonhaku eri teemojen aiheista oli pääosin perusteltu vaihtoehto taustatutkimusten kartoittamisessa. Manuaalinen tiedonhaku sisäänottokriteereitä noudattaen toi opinnäytetyössä kattavimman ja luotettavimman tiedonhaun eri tieteenalojen julkaisuista ja tietokannoista.

Opinnäytetyön aihetta taustoittava kirjallisuus ja aikaisempi tutkimustieto on valittu huolellisesti ja luotettavasti valtakunnalliseen ja kansainväliseen tutkimustietoon perehtymällä. Taustatutkimusten analysoinnissa kiinnitettiin huomiota laadunarviointiin sekä täsmällisyyteen. Kansainväliseen tutkimustietoon perehtymällä on pystytty nostamaan opinnäytetyön tulosten uskottavuutta. Opinnäytetyön aiheesta nousseisiin taustatutkimuksiin pyrittiin tutustumaan huolellisesti ja monet näkökulmat huomioon ottaen, jotta tutkimuksen luotettavuus ja koherenssi paranivat. (Puusa & Juuti 2020).

Tutkimusaineisto on ollut luotettavaa, tarpeeksi laaja ja asianmukaisesti koottu. Opinnäytetyössä käytettiin valmista aineistoa, jonka kaksi arvioitsijaa olivat jo analysoineet ja luokitelleet. Tässä opinnäytetyössä miesvankien vastauksia analysoitiin mahdollisimman luotettavasti ja huolellisesti vankilaympäristön konteksti huomioiden. Opinnäytetyön tekijä on pyrkinyt parhaalla mahdollisella tavalla avaamaan tulkintojen ja analysoinnin taustoja sekä päättelypolkuja tutkimustuloksissa. (Puusa & Juuti 2020.)

Metropolia ammattikorkeakoulu ja THL tekivät sopimuksen tutkimusaineiston käyttämisestä opinnäytetyössä. Rikosseuraamuslaitoksesta kysyttiin tutkimuslupan tarpeellisuudesta, mutta tutkimuslupaa ei tässä opinnäytetyössä tarvittu. Tutkimusaineiston anonyymiydestä huolimatta opinnäytetyössä huomioitiin vankien erityisasema ja vankilaolosuhteet arvostavasti, luotettavasti ja tietosuoja-asiat huomioiden (Kaarakka & Nikula 2023: 7–8).

Opinnäytetyö eteni tutkimussuunnitelmassa laaditun aikataulun mukaan ja sen tekemiseen on ollut riittävästi aikaa. Aineiston analysointimenetelmään tutustuttiin huolellisesti etukäteen kansainväliseen ja kotimaiseen menetelmäkirjallisuuteen perehtymällä. Aineiston analysointiin käytettiin riittävästi aikaa ja analyysirungot luotiin huolellisesti deduktiivisen analyysin johtopäätöksiä selkiyttämään. Johtopäätöksiin päädyttiin loogisen päättelyn avulla ja vankilaolosuhteiden erityispiirteet huomioiden. (Puusa & Juuti 2020.) Tutkimustulokset voidaan tulkita luotettaviksi, koska tuloksissa ei ole ristiriitaa Wattu IV-vankiväestötutkimuksen alkuperäisen aineiston tutkimustuloksiin. Opinnäytetyön aineiston analyysissä oli tarkoitus saada lisätietoa miesvankien vastauksista aineiston uudelleentarkastelun avulla ja uudesta näkökulmasta käsin.

Opinnäytetyössä pyrittiin säilyttämään luotettavuus ja kriittisyys koko opinnäytetyöprosessin ajan. Wattu IV-vankiväestötutkimuksen tutkimustyöryhmään osallistuminen ja työskentely Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehenä on voinut vaikuttaa jonkin verran opinnäytetyön aineiston analysointiin ja opinnäytetyön tietoperustassa esiin nostettujen aineistojen valintaan. Taustatyö ja Wattu IV-tutkimustyöryhmään osallistuminen on voinut auttaa parhaimmillaan pääsemään vastausten taakse ja ymmärtämään syitä, miksi vangit ovat valinneet vastaamiaan keinoja. Aineiston tarkastelussa ja analysoinnissa on pyritty olemaan erityisen huolellinen loogisen päättelyn säilyttämisessä. Tutkimustiedon tulkittamiseen tarvitaan kuitenkin usein henkilö, jolla on joko kyseisen alan opintoja takanaan tai jonka tehtävänä on ammatissaan arvioida kriittisesti tutkimuksen luotettavuutta ja arvoa (Raivio 2019: 45).

8.3 Eettisyys

Eettinen osaaminen koskettaa kaikkia ja antaa välineitä moraalisiin päätöksiin ja valintoihin. Rikosseuraamusalalla eettistä tarkastelua vaaditaan erityisesti siksi, koska työskentely marginaalissa olevien ihmisten kanssa tulee olla eettisesti hyväksyttyä toimintaa. Kun ihmisten oikeuksiin ja vapauten puututaan seuraamusten myötä, tulee tarkastella kohtaamisia ja toimintaa eettisestä näkökulmasta. Ihmisarvon kunnioittaminen, henkilökohtainen vapaus ja loukkaamattomuus ovat yhteiskuntamme tärkeimpiä arvoja.

Eettisyys tulee huomioida myös vankeusrangaistusten aikana. (Kaarakka & Nikula 2023: 7–8, 24.)

Vangit kuuluvat yhteiskunnassamme marginaaliseen kohderyhmään. Vankitutkimuksessa on varmistettava erityisen tarkasti anonymiteetti ja intymiteettisuoja. Laadullisessa tutkimuksessa eettisyyden periaatteet tulee sisältyä aina laadun arviointiin. Tutkittavilla tulee olla luottamus tutkijoihin ja tutkijoiden tulee toimia eettisten periaatteiden mukaan. Tutkimukseen osallistuvien oikeudet ja ihmisarvo tulee olla turvattu kaikissa kohtaamisissa tutkijoiden kanssa. (Puusa & Juuti 2020.)

Vangit olivat antaneet kirjallisen luvan THL:n Wattu IV-vankiväestötutkimuksessa kerätyn aineiston jatkokäyttöön ja opinnäytetyön aineiston käsittelyssä huomioitiin tietosuojakäytännöt. Opinnäytetyössä käsiteltävä aineisto oli täysin anonymia ja vangit olivat antaneet Wattu IV-vankiväestötutkimuksessa suostumuksensa käyttää vastauksiaan jatkotutkimuksissa ilman henkilötietoja. (Tieteellisen tutkimuksen tietosuojailmoitus 2020.) Eettisen toimikunnan ennakoarviointia ei opinnäytetyössä tarvittu, koska tutkimusaineiston kautta ei ole mahdollista tunnistaa vastaajia eikä heidän sijoitusvankilaansa. Opinnäytetyössä noudatettiin eettistä ajattelua hyvää tietoturvaa sekä Rikosseuraamuslaitoksen viestinnän linjauksia.

On erittäin tärkeää pohtia eettisiä kysymyksiä ja tietosuojaohjeita opinnäytetyön jokaisessa vaiheessa. Tutkimusaineisto hävitetään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen asianmukaisella tavalla. Opinnäytetyössä ei synny henkilörekisteriä, koska aineisto käsittelee vastaajien esille tuomia keinoja ja laaja alkuperäinen tutkimusaineisto henkilötietoineen on ainoastaan THL:n tiedossa. Opinnäytetyön tekijällä ei ole pääsyä alkuperäiseen aineistoon eikä henkilötietoihin. (Rautanen & Harald & Tyni 2023: 32.)

Aineistonhallintasuunnitelma on tehty turvaamaan tutkimusaineiston suunnitelmallinen käsittely ja tietoturvallinen säilytys. Alkuperäisaineisto on kerätty ja säilytetty luotettavasti THL:n toimesta, eikä opinnäytetyön tekijän ole tarvinnut epäillä aineiston luotettavuutta. Taustatutkimusten valinnassa käytettiin alkuperäislähteitä. Tiedonhaku tehtiin suunnitelmallisesti. Opinnäytetyössä käytetty tutkimusaineisto tallennettiin eettisesti sekä tietosuoja huomioiden vaatimusten edellyttämällä tavalla. Opinnäytetyön raportoinnissa kiinnitettiin huomiota huolelliseen lähteiden merkitsemiseen. Opinnäytetyön alkuperä on tarkistettu Turnitin Originality Check-ohjelmalla.

Opinnäytetyössä on noudatettu tutkimuseettisiä periaatteita sekä hyvän tieteellisen käytännön periaatteita (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023). Huolellisuutta ja tarkkuutta on noudatettu jokaisessa työvaiheessa. Taustatutkimuksiin perehtyessä tehtiin mahdollisimman kattavaa ja laajaa tiedonhakua eri tietokannoista ja eri tieteenalojen julkaisuista. Tutkimuksia valitessa rajattiin aineisto niin, että nimenomaan vankilaolosuhteet huomioidaan. Raportoinnissa pyrittiin kiinnittämään erityistä huomiota siihen, että aiheen tuntemus työtehtävien kautta ei vaikuttanut liikaa tulkintoihin ja analysointiin.

8.4 Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset

Opinnäytetyön aihe ja tutkimustulokset ovat tärkeitä, koska niiden avulla saadaan esille miesvankien esille tuomia ja heitä itseään hyödyttäviä keinoja aggression vähentämiseen liittyen. Tutkimustuloksissa näkyy myös vankien keinottomuus löytää keinoja aggression vähentämiseen ja väkivallan käyttäminen keinona purkaa aggressioita. Opinnäytetyön tulosten perusteella on tarpeellista kiinnittää vankiloissa riittävästi huomiota sekä yksilöliikuntamuotojen että ryhmäliikuntamahdollisuuksien tarjoamiseen miesvangeille. Ohjattua liikuntaa on mahdollista toteuttaa vankilaolosuhteissa joko vankilan liikunnanohjaajan toimesta, tai muun vankilahenkilöstön mahdollistamana. Ohjattua liikuntaa voidaan tuoda vankilaan myös ulkopuolisen toimijan toteuttamana.

Vankiloiden virtuaalisia kuntoutuspalveluita on kehitetty lähivuosina ja ohjattua liikuntaa voi toteuttaa myös virtuaaliohjauksen tai etäohjauksen keinoin. Virtuaalisesti tai etäohjauksena toteutettavia ulkopuolisen tahon toteuttamia mindfulness-harjoituksia voitaisi kokeilla vansinkin uusissa älyvankiloissa. Jos vankilassa ei ole tiloja ryhmämuotoisen toiminnan järjestämiseen, voisi vangeille tarjota mahdollisuuden perehtyä yksin toteutettaviin mindfulnessiin perustuviin harjoitteisiin selliolosuhteissa. Avovankilassa oleville miesvangeille tulisi mahdollistaa liikuntapalveluihin osallistuminen myös vankilan ulkopuolella, jos fyysisen toimintakyvyn ylläpitäminen kuuluu heidän rangaistusajan suunnitelmaansa. Terveiden edistämisen näkökulmasta vankien terveyttä sekä työ- ja toimintakykyä kannattaa tukea vankeustuomioiden aikana.

Aggressiivisen olon vähentämisessä tarvitaan kykyä tunnistaa tilanteet, jotka aiheuttavat aggressiota sekä toimintamalleja, joilla haastavista tilanteesta pääsee yli. Vangit hyötyvät omien vastaustensa perusteella vaihtoehtoisten toimintamallien löytymisestä, joiden avulla voidaan muodostaa uudenlainen ajattelu hyötyä tuovaksi käytännön toiminnaksi. Kuntouttavien palveluiden kehittämisen näkökulmasta erilaisia toiminnallisia

harjoituksia kuten joogaa, rentoutumista tai mindfulness-harjoituksia on tarpeellista lisätä muiden väkivaltakäyttäytymisen vähentämiseen tähtäävien hoito-ohjelmien tueksi.

Vankiloissa ei ole jatkuvasti mahdollisuutta päästä rauhoittumaan ja olemaan yksin aggressiivisen olon rauhoittamiseksi. On tärkeää huomioida vankilasuunnittelussa vetäytymistilojen mahdollisuus ja Suomessa pitäisi pystyä välttämään tulevaisuudessa vankiloiden yliasutusta. Kansainvälisten tutkimusten mukaan vankiloiden yliasutus ja yksityisyyden puute lisäävät aggressiivista ja väkivaltaista käyttäytymistä vankiloiden sisällä. Vankilaturvallisuuden näkökulmasta ennaltaehkäisevien kuntouttavien palveluiden turvaaminen vankiloiden toiminnoissa on tärkeää. Rikosseuraamuslaitoksen työntekijänä olen huolissani vankiloiden henkilökuntaresurssien vähenemisestä, jotka voivat vaikuttaa tulevaisuudessa kuntouttavien palveluiden vähenemiseen vankiloissa. Oma käsitykseni opinnäytetyön tulosten esiin nostamisen tarpeellisuudesta vahvistui opinnäytetyön tekemisen edetessä.

Vangit kuuluvat erityisryhmään, jolla on tutkimusten mukaan perusväestöä matalampi resilienssi. Resilienssiä tarvitaan erilaisista vaikeuksista selviämiseen ja resilienssi liittyy myös keinoihin, joilla pystytään itse vähentämään aggressiivista oloa haastavissa tilanteissa, kuten vankilaolosuhteissa. Heikko resilienssi voi edistää haitallisten selviytymiskeinojen käyttöä ongelmatilanteissa, joka lisää mielenterveys- ja päihdeongelmien riskiä. Vankeusaika voi olla myös mahdollisuus puutteellisen resilienssin vahvistamiseen, jotta tulevasta vastoinkäymisestä selvittäisiin paremmin. Resilienssin vahvistaminen voi liittyä esimerkiksi kykyyn säädellä tunteita paremmin, ongelmanratkaisutaitojen paranemiseen ja itseluottamuksen lisääntymiseen. (Rautanen & Harald & Tyni 2023: 166–167.)

Yhteistyötä Rikosseuraamuslaitoksen ja Vankiterveydenhuollon kanssa tarvitaan vankien resilienssin parantamisessa sekä kuntouttavien palveluiden kehittämisessä. Yhteistyötä tarvitaan myös yhteiskunnan muiden palveluntuottajien kanssa. Vangeille tulisi antaa tietoa ennakoivasti esimerkiksi Vankiterveydenhuollon tulotarkastuksessa, vastuuvirkamiehen tapaamisissa tai psykologityöskentelyssä erilaisista tutkituista ja toimiviksi havaituista keinoista aggressiivisen olon vähentämiseen liittyen. Luottamuksellisen keskusteluyhteyden säilyttäminen vankiin luo pohjan dynaamisen vankilaturvallisuuden lisäämiseksi. Vankilaolosuhteet voivat parhaimmillaan tarjota olosuhteet, joissa vangit oppisivat tunnistamaan itselle sopivan ja turvallisen keinon aggressioiden purkamiseen. Uusintarikollisuuden vähentämisen näkökulmasta se olisi erittäin tärkeää.

Opinnäytetyön tuloksia on mahdollista käyttää Rikosseuraamuslaitoksen vankiloiden palveluiden kehittämisessä eli palvelukarttatyöskentelyssä. Koska alkuperäisen aineiston kyselytutkimus on ollut valtakunnallinen, on myös opinnäytetyön tulosten siirrettävyys mahdollista kaikkiin vankilaympäristöihin, joissa on miesvankeja. Tuloksia voidaan verrata kunkin vankilan omaan palvelutarjontaan ja hyödyntää uusien toimintamuotojen kokeiluissa.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää myös Rikosseuraamuslaitoksen ja Vankiterveydenhuollon yhteisten palvelukokonaisuuksien kehittämistyössä, moniammatillisen verkostoyhteistyön lisäämisessä ja uusien työmuotojen kokeilussa. Rikosseuraamuslaitoksen verkostoihin kuuluu myös muita yhteiskunnan viranomaisia, järjestöjä ja yhdistyksiä. Viranomaisyhteistyötä tehdään sosiaali- ja terveystyöpalveluiden, koulutus- ja työllisyystoimijoiden sekä turvallisuusviranomaisten välillä. (Sidosryhmäyhteistyön linjaukset 2022: 12.)

Lähteet

Aaltonen, Mikko & Tyni, Sasu 2021. Vankeusaikaisten kuntoutusohjelmien vaikutusarvioinnit ja arvioitavuus. *Kriminologia* 1 (1/2021). Helsingin yliopisto.

Ahlgren-Rimpiläinen, Aulikki & Elenij, Carita & Joelsson, Petteri & Kaarre, Hanna & Koehmainen, Maiju & Lappi-Seppälä, Tapio & Lauerma, Hannu & Lauri, Marika & Melander, Sakari & Niinistö, Kirsi & Rautanen, Mika & Törölä, Miisa 2021. Mielentilatutkimusten väheneminen ja väkivaltarikollisten psykiatrinen hoito. *Valtioneuvoston selvitys- ja julkaisutoiminnan julkaisusarja* 2021:30.

Allen, Johnie J & Andersson, Graig A & Bushman, Brad J. 2018. The general aggression model. *Current opinion in psychology* 19. 75-80.

Berghuis, Maria L. & Sentse, Miranda & Palmen, Hanneke & Nieuwbeerta, Paul 2021. Receiving visits in prison and aggressive and contraband misconduct among Dutch prisoners. *Institute of Criminal Law & Criminology. European Journal of Criminology* 1-21.

Brå 2015. Work, education and treatment in Swedish prisons. A study on occupational activities for inmates. Summary of Brå report 2015: 20.

Elger, Bernice.S & Ritter, Catherine & Stöver, Heino 2017. *Emerging issues in prison health*. E-kirja. Springer.

European Commission. Funding and tender opportunities. Single electronic data interchange area (SEDIA). <<https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/projects-results>>. Viitattu 8.11.2023.

European Prison Observatory. Prison conditions in France. Päivitetty 4.7.2014. <prisonobservatory.org/index.php?option=com_content&view=article&id=15&Itemid=119> Viitattu 10.8.2023.

Gilbert, Flora & Daffern, Michael 2010. Integrating contemporary aggression theory with violent offender treatment: How thoroughly do interventions target violent behavior? *Aggression and Violent Behavior* 15. 167–180.

Gillions, Anna & Cheang, Rachel & Duarte, Rui 2019. The effect of mindfulness practice on aggression and violence levels in adults: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior* 48. 104–115.

Global Prison Trends 2023. Penal Reform International. Thailand Institute of Justice. June 2023. <<https://www.penalreform.org/global-prison-trends-2023/>>. Viitattu 7.11.2023.

Hallikainen, Tero & Repo-Tiihonen, Eila 2015. Psykoottisen potilaan aggressio- ehkäisy ja hoito. *Lääketieteellinen aikakauslehti Duodecim* 131(15). 1361–6.

Ismail, N. & De Viggiani, N. 2017. Should we use a direct regulation to implement the Healthy Prisons Agenda in England? A qualitative study among prison key policy makers. *Journal of Public Health* 40 (3). 598–605.

Jokela, Satu & Kilpeläinen, Katri & Parikka, Suvi & Sares-Jäske, Satu & Koskela, Timo & Lumme, Sonja & Martelin, Tuija & Koponen, Päivikki & Koskinen, Seppo & Rotko, Tuulia (toim). 2021. Terveyden eriarvoisuus Suomessa. Ehdotus seurantajärjestelmän kehittämiseen. THL (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen) Raportti 5/2021.> <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-656-5>>. Viitattu 8.9.2023.

Joukamaa, Matti & työryhmä. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidon-tarve. Perustulosraportti. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010.

Järveläinen, Eeva & Lohi, Miisa. 8 Kakkua ja kohtaamisia - sosiaalisen vuorovaikutuk-sen moninaiset merkitykset. Teoksessa Lindström, Janika & Kumlander, Kimmo (toim.). Näin lusit kakkusi. Laurea-julkaisut 203. <<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-554-2> 2023 >. Viitattu 10.9.2023.

Kaarakka, Olli & Nikula, Karoliina (toim.) 2023. Rikosseuraamusalan etiikka- käsitteistä käytäntöön. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. 1/2023. < [https://www.rskk.fi/mate-rial/collections/20230125123757/HphB3WjuJ/RISE_Rikosseuraa-musalan_etiikka_WEB.pdf](https://www.rskk.fi/material/collections/20230125123757/HphB3WjuJ/RISE_Rikosseuraa-musalan_etiikka_WEB.pdf)>. Viitattu 7.11.2023.

Kainulainen, S. & Saari, J. 2021. Suomalainen vanki – arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa. E-kirja. Vastapaino 2021.

Kainulainen, Sakari & Junttila, Niina & Rautanen, Mika 2023. Yksinäisyys ja sosiaaliset suhteet. Teoksessa Rautanen, Mika & Kenneth Harald & Sasu Tyni (toim.) Vankien ter-veys ja hyvinvointi 2023. Wattu IV-vankiväestötutkimus. THL (Terveyden ja hyvinvoin-nin laitoksen) raportti 007/2023.

Kananen, Jorma 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234. Suomen yliopistopaino.

Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko & Näsi, Matti & Suonpää, Karoliina & Danielsson, Petri 2018. Kriminologia: Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. E-kirja. Gaudeamus.

Korhonen, Anne & Jylhä, Virpi & Korhonen, Teija & Holopainen, Ara 2018. Näyttöön perustuva toiminta, tarpeesta tuloksiin. E-kirja. Hoitotyön tutkimussäätiö. Books on De-mand.

Koskialho, Katja & Keinonen, Katariina & Lappalainen, Raimo 2023. Väkivallan koke-mukset ja traumaattisten stressioireiden esiintyvyys. Teoksessa Rautanen, Mika & Kenneth Harald & Sasu Tyni (toim.) Vankien terveys ja hyvinvointi 2023. Wattu IV-van-kiväestötutkimus. THL (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen) raportti 007/2023.

Kuosmanen, Jarmo 2023. Liikunnan ja kehonhuollon kehittäminen: parempaa hyvin-vointia mutta myös turvallisuutta. Julkaistu: 3.10.2023. Rikosseuraamuslaitoksen sisäi-nen verkkosivusto.

Kuusisto Mäkelä, Frida Emilia & Carling, Chris (toim.). Seuraamusjärjestelmä 2021. Kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimusten valossa. Valtiotieteellinen tiedekunta. Kri-minologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 53/2023. Helsingin yliopisto.

Laine, Matti 2015. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. 2. painos. E-kirja. Helsinki: Tie-tosanoma.

Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 27.11.2009/953. Annettu Helsingissä 1.4.2022. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220221>>. Viitattu 11.4.2023.

Liimatainen, Anu & Rantala, Kati 2016. Vankeuslakiuudistuksen arviointitutkimuksen yhteenveto. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 17/2016.

Leeman, Lars & Isola, Anna-Maria 2023. Osallisuuden kokemus. Teoksessa Rautanen, Mika & Kenneth Harald & Sasu Tyni (toim.) Vankien terveys ja hyvinvointi 2023. Wattu IV-vankiväestötutkimus. THL (Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen) raportti 007/2023.

Lu, Zekai & Xie, Chuyin & Liu, Nian & Xie, Ying & Lu, Hon 2023. Can we predict aggression?—Determining the predictors of aggression among individuals with substance use disorder in China undergoing enforced detoxification through machine learning. *Journal of affective disorders* 320. 628–637.

Lyytikäinen, Merja & Koivisto, Juha & Savolainen, Nella & Rotko, Tuulia 2017. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen keinoja. Työpaperi 13/2017. THL (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos). <<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-840-1>>. Viitattu 4.11.2023.

Marietti, Susanna & Edizioni, Antigone 2019. Prison conditions in Italy. European prison observatory. <http://www.prisonobservatory.org/upload/Italy_Peniten.pdf>. Viitattu 7.11.2023.

Morley, Richard H. & Jantz, Paul B. & Fulton, Cheryl 2019. The intersection of violence, brain networks, and mindfulness practices. Texas State University. *Aggression and violent behavior* 46.165-173.

Morrison, Fiona P. & Fullam, Rachel & Thomson, Kylie & Daffern, Michael 2023. Enhancing psychological treatment for violent offenders: A narrative review of treatment approaches to target aggressive script rehearsal. *Aggression and Violent Behavior* 69. 101820.

Nickerson, Charlotte. Albert Banduras social-cognitive theory: definition & examples. *Simply Psychology*. Julkaistu 13.2.2023. <<https://simplypsychology.org/social-cognitive-theory.html>>. Viitattu 1.4.2023.

Niemelä, Solja & Kuusisaari, Kristiina & Matilainen, Tanja & Raitasalo, Kirsimarja & Levola, Jonna & Mishina, Kaisa & Rautanen, Mika 2023. Päihteiden käyttö ja käytöshäiriöt. Teoksessa Rautanen, Mika & Kenneth Harald & Sasu Tyni (toim.) Vankien terveys ja hyvinvointi 2023. Wattu IV-vankiväestötutkimus. THL (Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen) raportti 007/2023.

Niemi, Hanna-Maria & Kilpeläinen, Mia 2023. Ihmisarvo ja vapausrangaistuksen täytäntöönpano. Teoksessa Kaarakka, Olli & Nikula, Karoliina (toim.). Rikosseuraamusalan etiikka- käsitteistä käytäntöön. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. 1/2023. <https://www.rskk.fi/material/collections/20230125123757/HphB3WjuJ/RISE_Rikosseuraamusalan_etiikka_WEB.pdf>. Viitattu 21.8.2023.

Ocaña, Monica Aranda & Cúellar, Alejandro Forero 2019. Prison conditions in Spain. European prison observatory. <<http://www.prisonobservatory.org/upload/PrisonconditionsinSpain.pdf>>. Viitattu 7.11.2023.

Oikeus.fi. Rättsportalen.fi. Mitä rikosprosessissa tapahtuu? Julkaistu 24.1.2021. <<https://oikeus.fi/fi/index/asiatjapalvelut/rikoksenuhrille/lapsirikoksenuhrina/mitarikosprosessissatapahtuu.html>>. Viitattu 27.3.2023.
Oikeusministeriö. Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. <<https://oikeusministerio.fi/rikosoikeudellinen-seuraamusjarjestelma>>. Viitattu 13.2.2023.

Osment, Lana 2018. The Complexity of rehabilitation in open and closed prison setting. Master thesis (RÄSM02). Lund University Sociology of law department.

O'Toole, Shay & Maguire, Jim & Murphy, Pearse 2018. The efficacy of exercise referral as an intervention for Irish male prisoners presenting with mental health symptoms. *International journal of prisoner health* 14 (2). 109–123

Paasonen, Jyrki 2021. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoinen arviointi. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20210510163048/7QCVnaVHV/2021-2_Risen_turvallisuuden_ja_valvontatyon_ulkoinen_arviointi.pdf>. Viitattu 22.7.2023.

Perrin, Christian 2022. Maximizing the utility of peer support in carceral settings: A few stumbling blocks to consider. University of Liverpool, UK. *European Journal of Criminology* 19(4). 730–745.

Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.

Qinhong, Xie & Bingtao, Zhou & Taiyong, Bi & Bo, Yang & Hui, Kou 2023. Trait anger and aggression among male violent offenders: The mediating effect of sadistic impulse and the moderating effect of emotion regulation. *Journal of Psychology in Africa* 33 (1). 10–16.

Raivio, Kari 2019. Näytön paikka. Tutkimustiedon käyttö ja väärinkäyttö. E-kirja. Gaudeamus.

Rautanen, Mika. Vangin terveys vahvemmaksi. *Lääkärilehti* 47/2020 vsk 75. 2538–2541. <<https://www.laakarilehti.fi/tyossa/vangin-terveys-vahvemmaksi?public=6b51c6d7c8c99ad5538ec5e5a8fef5e7>>. Viitattu 25.6.2023.

Raivisto, Anne & Rautanen, Mika 2023. Keinoja aggressiivisen olon vähentämiseksi. Teoksessa Rautanen, Mika & Kenneth Harald & Sasu Tyni (toim.) *Vankien terveys ja hyvinvointi 2023*. Wattu IV-vankiväestötutkimus. THL (Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen) raportti 007/2023.

Rautanen, Mika & Kenneth Harald & Sasu Tyni (toim.) *Vankien terveys ja hyvinvointi 2023*. Wattu IV-vankiväestötutkimus. THL (Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen) raportti 007/2023.

Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2022. Rikosseuraamuslaitoksen verkkojulkaisu. <https://www.rikosseuraamus.fi/material/sites/rise_ja_rskk_yhteiset/dokumentit/p8tplqmq0/RISE_Tilastollinen_vuosikirja_2022_FI.pdf>. Viitattu 7.11.2023.

Rikosseuraamuslaitos a. Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan vaikuttavuus paranee organisaatiouudistuksessa. Julkaistu 31.8.2022. <<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2022/rikosseuraamuslaitoksentoiminnanvaikuttavuusparaneeorganisaatiouudistuksessa.html#>>. Viitattu 11.2.2023.

Rikosseuraamuslaitos b. Ohjelmatyö. Julkaistu 31.8.2022. <<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/kuntoutus/ohjelmatyo.html#>>. Viitattu 19.1.2023.

Rikosseuraamuslaitos c. Valvottu koevapaus. Julkaistu 1.9.2022. <<https://rikosseuraamus.fi/fi/index/rikoksestatuomituille/vangeille/vapautuminenvankilasta/valvottukoevapaus.html>>. Viitattu 11.2.2023.

Rikosseuraamuslaitos d. Arkielämän taidot. Julkaistu 14.8.2022. <<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/portti/arkielama.html>>. Viitattu 6.3.2023.

Rikosseuraamuslaitos e. Yhteistyö. Julkaistu 31.8.2022. <<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/yhteistyö.html#>>. Viitattu 10.2.2023.

Rikosseuraamuslaitos. Palvelukarttatyöskentely. Rikosseuraamuslaitoksen sisäinen verkko. Julkaisematon lähde.

Rikosseuraamuslaitos. Sidosryhmäyhteistyön linjaukset 2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220608133128/7Zrdylskj/Sidosryhmayhteistyön_linjaukset.pdf>. Viitattu 6.11.2023.

Ripatti, Kitta & Manninen, Marko & Rautanen, Mika 2023. Aleksitymia. Teoksessa Rautanen, Mika & Kenneth Harald & Sasu Tyni (toim.) Vankien terveys ja hyvinvointi 2023. Wattu IV-vankiväestötutkimus. THL (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen) raportti 007/2023.

Ripatti, Kitta & Manninen, Marko & Rautanen, Mika 2023. Resilienssi. Teoksessa Rautanen, Mika & Kenneth Harald & Sasu Tyni (toim.) Vankien terveys ja hyvinvointi 2023. Wattu IV-vankiväestötutkimus. THL (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen) raportti 007/2023.

Siltala, Heli & Hisasue, Tomomi & Hietämäki, Johanna & Saari, Juhani & Laajasalo, Taina & October, Martta & Laitinen, Hanna-Leena & Raitanen, Jani 2022. Lähisuhdetäydästä aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset Terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Valtionneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:52.

Shonin, Edo & Van Gordon, William & Slade, Karen & Griffiths, Mark D. 2013. Mindfulness and other Buddhist-derived interventions in correctional settings: A systematic review. Nottingham Trent University. Aggression and Violent Behavior 18. 365-372.

THL (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos). Vankien terveys, työkyky ja hoidon tarve. <<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/vankien-terveys->> Viitattu 9.11.2023.

Tilastokeskus. Tietoa tilastoista. <www.stat.fi/meta/kas/vanki.html>. Viitattu 27.3.2023.

Toukola, Tytti & Karukivi, Max & Saarijärvi, Simo 2015. Tunneilmaisun kehittämisen ongelmat- temperamentin vai ympäristön sanelemaa? Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 131 (21): 1998–94.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023.

Tutkintavankeuslaki. 23.9.2015/768. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050768>>. Viitattu 26.3.2023.

United Nations office on drugs and crime 2017. Roadmap for the development of Prison-based rehabilitation programmes. Criminal justice handbook series. <https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/2018/Roadmap_for_the_Development_of_Prison-based_Rehabilitation_Programmes_ENG.pdf>. Viitattu 1.9.2023.

Valtioneuvoston turvallisuusselonteon 1. ja 2. osa. Näkymiä seuraavien sukupolvien suomeen. Valtioneuvoston julkaisuita 2023:1. Helsinki.

Vankeuslaki 23.9.2005/767. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050767>>. Viitattu 17.5.2023.

Vankiterveydenhuolto. Verkkosivusto. <<https://vth.fi/>>. Viitattu 5.5.2023.

Vilka, Hanna 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Keuruu: PS-kustannus.

Vuori, Anne & Åstedt-Kurki, Päivi 2022. Fenomenologinen metodi hoitotieteellisessä tutkimuksessa - kriittisten kohtien tunnistaminen tutkimusprosessissa. Julkaistu 31.12.2022. Hoitotiede 34 (4).

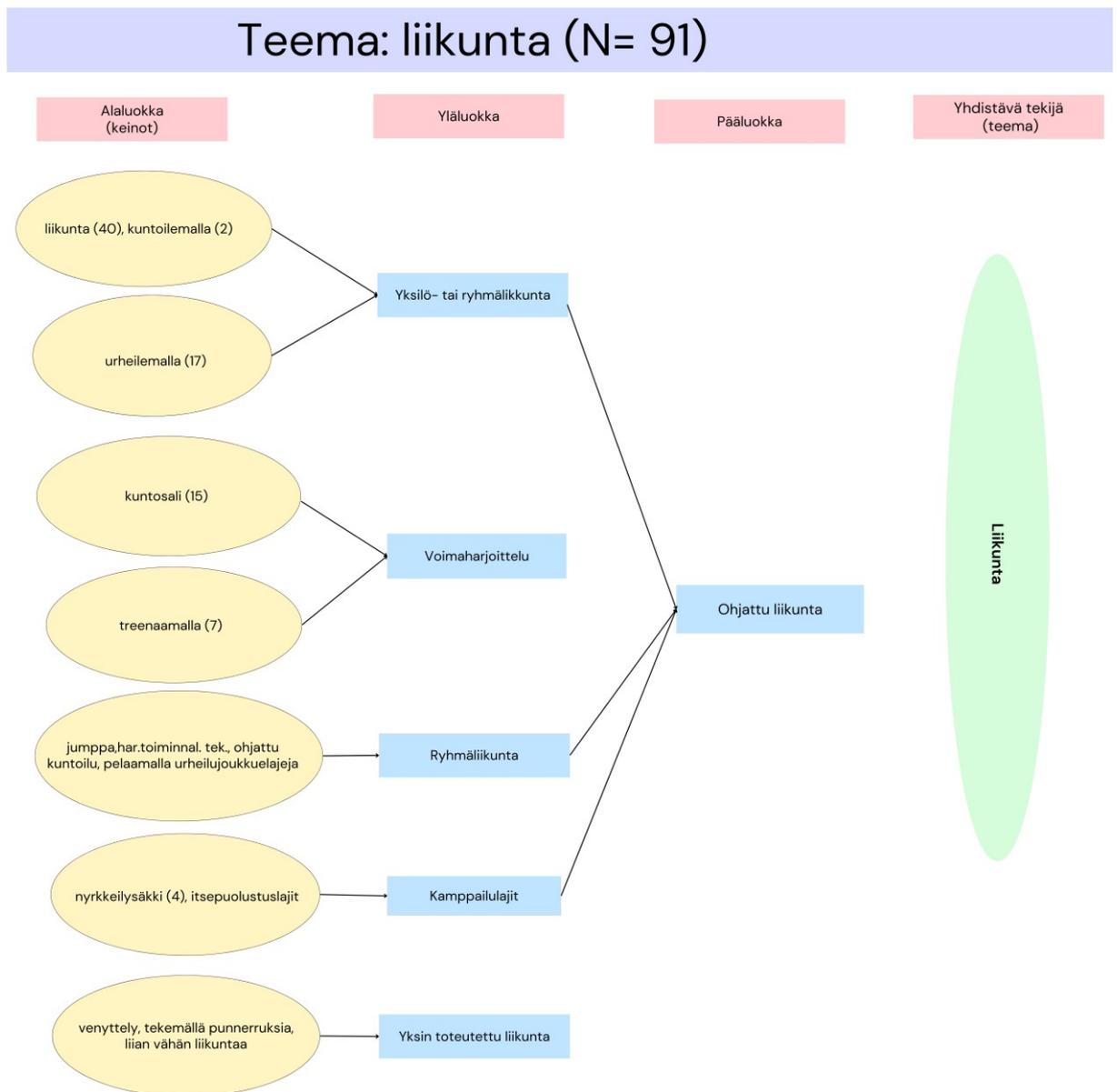
Weightman, Michael & Kini, Ranjit & Parker, Robert & Das, Mrigendra 2020. Pharmacological approaches to managing violence and aggression in prison populations: clinical and ethical issues. *Drugs*; Aucland. Vol.80, Iss, 16. Nov (2020). Springer Nature Switzerland.

WHO (World Health Organization) Prison health framework 2021. A framework for assessment of prison health system performance. Regional office for Europe. <<https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/344561/9789289055482-eng.pdf?sequence=3>>. Viitattu 11.8.2023.

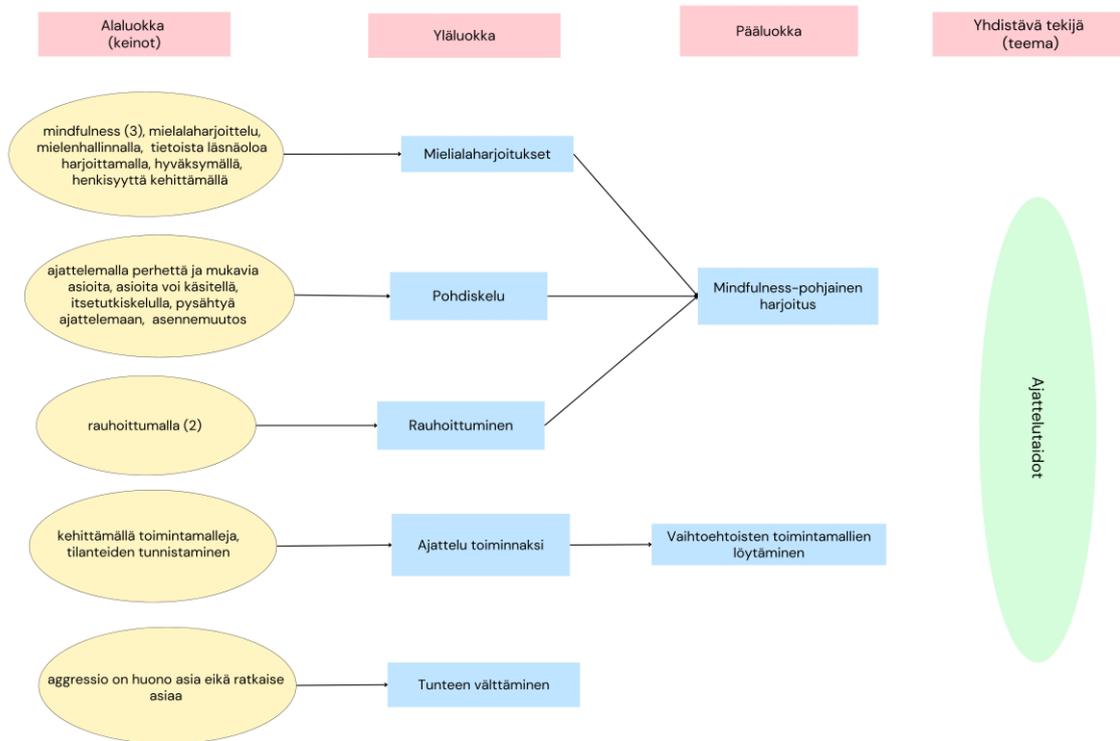
WHO (World Health Organization) 2022. Status report on prison health in the WHO European Region. <<https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/329943/9789289054584-eng.pdf?sequence=1>>. Viitattu 7.11.2023.

Özçelik, Ayşe Dilek Öğretir 2017. Explanation and understanding of human aggression. Freudian psychoanalytical analysis, Fromm's neofreudian perspective and Bandura's social learning theory. *International Journal of Social Science and Economic Research*. (2) 01.

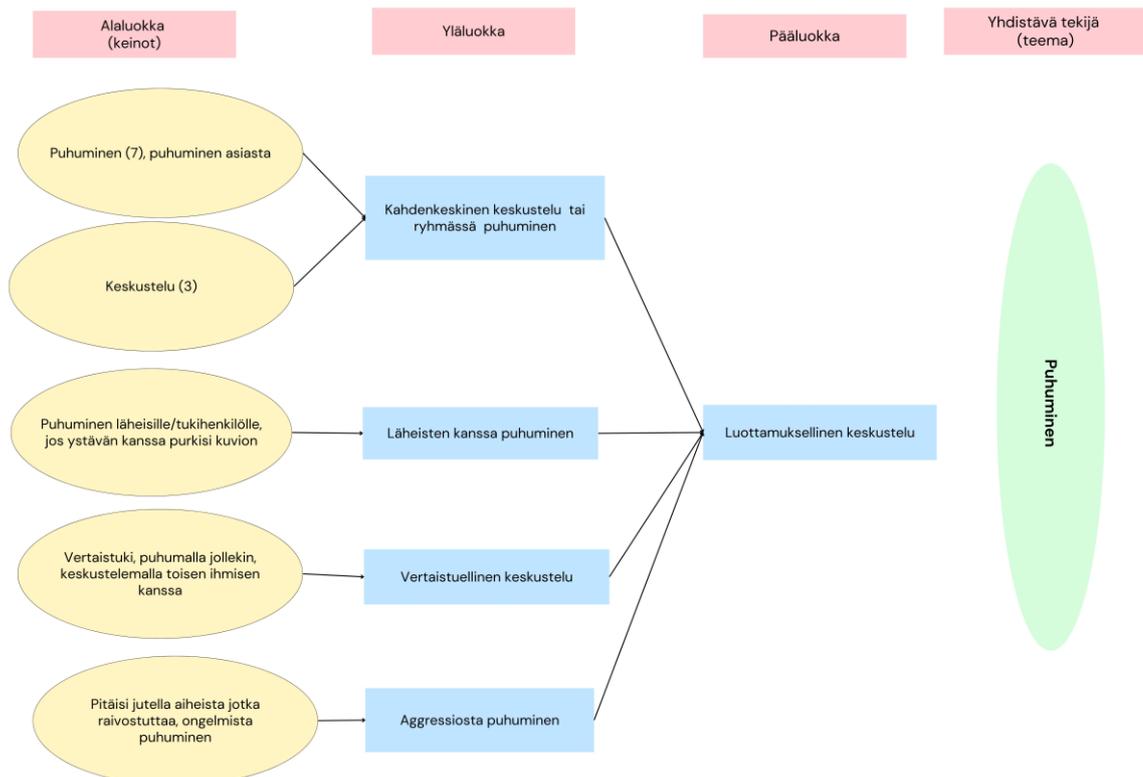
Deduktiivisen sisällönanalyysin eteneminen teemoittain (liikunta, ajattelutaidot, puhuminen, keskustelu ammattilaisen kanssa ja muut keinot)

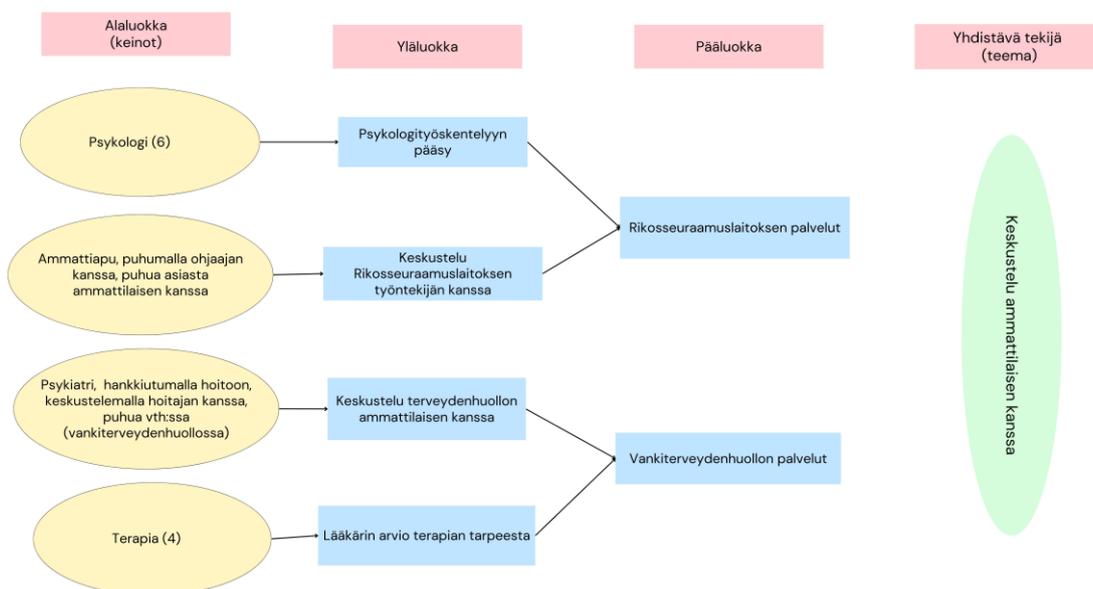
Teema: ajattelutaidot (N= 18)

Teema: puhuminen (N=18)

Teema: keskustelu ammattilaisen kanssa (N=19)

Teema: muut keinot (N = 31)

